

บทที่ 3

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยและต่างประเทศ

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แม้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แต่อย่างน้อยจะต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี การให้สิทธิคู่กรณีขอตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องตน การเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญ และการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญไว้ด้วย หลักประกันพื้นฐานในเรื่องเหล่านี้ย่อมถือเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยโดยอนุโลม

วิธีพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ จึงมีความจำเป็นต้องปกป้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐธรรมนูญองค์การที่ทำหน้าที่มีอำนาจวินิจฉัยก็คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีการดำเนินการกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และมีข้อกำหนดหรือหลักในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาที่เป็นการเฉพาะเป็นการใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน ซึ่งทำให้ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้

1. หลักการพื้นฐานของกระบวนการวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทย

หลักการพื้นฐานของกระบวนการวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทย แบ่งออกเป็น 7 หลักการดังนี้ คือ

1.1 หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน

หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวนเป็นหลักที่ตรงกันข้ามกับหลักกล่าวหา ซึ่งเป็นหลักที่ใช้อยู่ทั่วไปในคดีแพ่ง (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2544, หน้า 269) โดยรัฐธรรมนูญที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 26 บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวไว้ว่า ให้ใช้หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวนนี้ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2546, หน้า 33) ตามหลักการดังกล่าวศาลจะเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใดควรจะนำเข้าสู่การพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงแห่งคดี และถือเป็นหน้าที่ที่ศาลจะกระทำทุกอย่างในขอบเขต

ของตนเพื่อให้ความจริงแห่งคดีปรากฏขึ้นในการค้นหาความจริงแห่งคดีนั้น ทั้งนี้ ศาลย่อมไม่ผูกพันอยู่กับคำร้องของผู้มีส่วนร่วมในคดี

1.2 หลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความ

โดยปกติแล้วในการดำเนินคดีศาลไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะเริ่มต้นคดีด้วยตนเอง เช่น ในคดีแพ่งหรือคดีอาญา คดีจะเกิดขึ้นได้ก็โดยการเสนอเรื่อง หรือวัตถุแห่งการพิจารณาจากคู่ความต่อศาลเท่านั้น ในการดำเนินคดีแพ่ง ผู้ฟ้องคดีหรือโจทก์จะเป็นผู้กำหนดเรื่อง หรือ “สภาพแห่งข้อหา” หรือกำหนดความต้องการ หรือ “คำขอบังคับ” ของตนเองต่อศาล และเฉพาะเรื่องที่โจทก์ต้องการเท่านั้นที่ศาลจะต้องมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาต่อไปได้ อันเป็นไปตามหลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความตามหลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความนั้นมีความหมายว่า คู่ความในคดีมีอำนาจที่จะกำหนดเนื้อหาของข้อพิพาทและการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งหมด เช่น หากคู่ความในคดีประสงค์จะถอนคดีก็เป็นอำนาจของคู่ความที่จะกระทำได้ ศาลไม่อาจขัดความประสงค์ ของคู่ความในคดีได้ หลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความนี้ เป็นหลักที่ใช้ในคดีแพ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอิสระของบุคคลอันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายเอกชน ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักในการดำเนินคดีในทางอาญาที่ถือหลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยศาล โดยได้กำหนดให้เป็นอำนาจรัฐในการกำหนดการดำเนินการในทางอาญา สำหรับข้อพิพาทในศาลรัฐธรรมนูญนั้น จะใช้กระบวนการพิจารณาโดยคู่ความ หรือหลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยศาลแค่ไหนเพียงใดนั้น ยังมีความเห็น ขัดแย้งกันอยู่ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2544, หน้า 270)

1.3 หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลได้ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2544, หน้า 35) และหลักการดำเนินการกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผย มีความใกล้ชิดกับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจา (การออกนั่งพิจารณา) เนื่องจากหากไม่มีการออกนั่งพิจารณาของศาลแล้วประชาชนก็ไม่มีสิทธิเข้าไปฟังการพิจารณาคดีของศาลได้

การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจึงเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีขององค์กรตุลาการ หลักการนี้โดยหลักจะเปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้ารับฟังการพิจารณาคดีได้ และเปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายสามารถนำพยานหลักฐานต่างๆมาสนับสนุนข้ออ้างข้อถกเถียงของตนและหักล้างข้ออ้างข้อถกเถียงของฝ่ายตรงข้ามการเปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้าฟังการพิจารณาพิพากษาคดีจะเป็นหลักประกันว่า ศาลจะไม่ใช้อำนาจพิจารณาคดีตามอำเภอใจ หลักการนี้ถือเป็นหลักการสากลที่ทุกประเทศถือเป็นหลักการพิจารณาคดีในศาลทุกศาลไม่เฉพาะศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น เช่น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน หลักการนี้ได้กำหนด

หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจา ในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 25 วรรคแรก

1.4 หลักการใช้สิทธิคู่กรณีขอตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน

ในต่างประเทศการขอตรวจเอกสารเป็นเรื่องในกระบวนการพิจารณา กล่าวคือ หากถือว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารในกระบวนการพิจารณาแล้ว คู่กรณีย่อมมีสิทธิขอตรวจเอกสารดังกล่าวทั้งสิ้น ทั้งนี้ ไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตนเท่านั้น ดังนั้น เอกสารที่คู่กรณีอาจขอได้ ก็คือเอกสารทั้งหลายทั้งปวงที่รวมเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารในกระบวนการพิจารณา เอกสารที่คู่ความฝ่ายหนึ่งส่งให้แก่ศาล จึงเป็นเอกสารที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขอได้เสมอ

1.5 หลักการเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

หลักการดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ศาลจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ตุลาการต้องทำหน้าที่โดยปราศจากอคติเพื่อคำพิพากษา หรือคำวินิจฉัยของศาลจะได้เป็นที่ยอมรับ ดังนั้นหลักการดังกล่าวจึงเป็นหลักการที่สำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกลไกให้มีการคัดค้านผู้พิพากษา หรือ ตุลาการ ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ.2550 ข้อ 10 ซึ่งหากเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรียเกี่ยวกับบทบัญญัติการคัดค้านตุลาการรัฐธรรมนูญจะมีการบัญญัติไว้ชัดเจนกว่าของศาลรัฐธรรมนูญไทย

1.6 หลักการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัย หรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ

หลักการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยนี้เป็นหลักที่ต้องการสร้างหลักประกันให้กับประชาชนว่าศาลจะไม่พิพากษาคิดตามอำเภอใจ แต่ต้องพิพากษาอย่างมีเหตุผลที่สามารถรับฟังได้ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 53 ได้กำหนดไว้ว่า คำวินิจฉัยของศาลต้องประกอบด้วยความเป็นมา หรือคำกล่าวหาสรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณาเหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายที่ยกขึ้นอ้าง และศาลรัฐธรรมนูญทุกประเทศได้ยอมรับหลักการดังกล่าวเป็นการทั่วไป

1.7 หลักการให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี

แม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญไทยจะดำเนินคดีในระบบไต่สวน คือ ศาลมีอำนาจในการกำหนดว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใดควรจะถูกนำเข้าสู่การพิจารณาก็ตาม แต่โดยหลักการแล้วการพิจารณาของศาลต้องมีการรับฟังความจากทุกฝ่าย เพื่อให้ศาลได้พิจารณาวินิจฉัยภายใต้ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ครบถ้วน และกรณีนี้จะปรากฏขึ้นจริงก็ต่อเมื่อศาลได้ให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนต่อศาลได้เท่านั้น

ในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ หลักการข้างต้นปรากฏอยู่ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ.2550 ข้อ 43 ซึ่งบัญญัติให้ผู้ร้องและผู้ถูกร้องอาจแถลงการณ์ปิดคดีเป็นหนังสือ หรือวาจาก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร ความสำคัญของหลักการฟังความทุกฝ่ายเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธในระบบวิธีพิจารณาความของศาล

2. การดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

2.1. การเริ่มกระบวนการพิจารณา

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันก็เหมือนศาลในประเทศอื่นๆ ที่ศาลไม่อาจเริ่มกระบวนการพิจารณาได้ด้วยตนเอง แต่ต้องมีการยื่นคำฟ้อง คำร้อง หรือคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้วแต่ประเภทคดี สำหรับประเทศเยอรมันมีข้อกำหนดให้ศาลสามารถเริ่มกระบวนการพิจารณาได้ด้วยตนเอง

2.2. การยื่นและพิจารณาคำร้อง

การยื่นคำร้องต้องยื่น โดยผู้มีสิทธิเสนอคำร้องและต้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ยื่นคำร้องหรือส่งคำร้องไปยังหน่วยงานอื่น จะถือว่าคำร้องนั้นได้ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ต่อเมื่อคำร้องนั้นได้ถึงศาลรัฐธรรมนูญ และได้มีการประทับรับฟ้อง ความล่าช้าอันเกิด จากการที่ยื่นคำร้องไปยังหน่วยงานอื่น และหน่วยงานอื่นต้องส่งคำร้องต่อมายังศาลรัฐธรรมนูญตกอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ยื่นคำร้อง การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเริ่มกระบวนการพิจารณาจะกระทำได้ แต่เฉพาะผู้มีสิทธิ เสนอคำร้องตามที่ได้ระบุไว้เท่านั้น ในกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องไม่ใช่เป็นผู้มีสิทธิเสนอ ร้องได้ตามกฎหมาย ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องปฏิเสธไม่รับคำร้องนั้น ไว้พิจารณาตั้งแต่ต้น และคำร้อง ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร

เมื่อมีการยื่นคำร้อง คำร้องจะถูกส่งไปยังตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน เป็น ผู้รับผิดชอบสำนวนในเรื่องนั้น โดยปกติรัฐธรรมนูญโดยองค์คณะแต่ละองค์จะกำหนดตุลาการ ผู้รับผิดชอบสำนวน โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะของตุลาการแต่ละคน ตุลาการผู้รับผิดชอบ สำนวนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในกระบวนการพิจารณาเรื่องนั้นๆ ต่อไป และจะเป็นคนเสนอความเห็นเป็น ลายลักษณ์อักษรในการตัดสินใจต่อองค์คณะ

2.3. การพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน จะแยกตามประเภท คดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลฯ โดยมีกระบวนการพิจารณาแตกต่างกันไปตามประเภทคดี ประเภทคดีมี ดังต่อไปนี้ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2544, หน้า 258-259)

- 1) วิธีพิจารณาคดีจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล
- 2) วิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง

- 3) วิธีพิจารณาคดีตรวจสอบการเลือกตั้ง
- 4) วิธีพิจารณาคดีฟ้องประธานาธิบดี
- 5) วิธีพิจารณาคดีฟ้องผู้พิพากษาศาลสหพันธรัฐ
- 6) วิธีพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญระหว่างองค์กรสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ
- 7) วิธีพิจารณาข้อพิพาทระหว่างสหพันธรัฐกับมลรัฐหรือระหว่างมลรัฐด้วยกัน
- 8) กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญ แบบนามธรรม
- 9) กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม
- 10) วิธีพิจารณาว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับเป็น กฎหมายภายในหรือไม่
- 11) วิธีพิจารณาว่ากฎหมายที่ประกาศก่อนรัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบันมีผลบังคับใช้ต่อไปหรือไม่

- 12) วิธีพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

2.4 การประชุมปรึกษาคดีและการลงมติ

1) การประชุมปรึกษาคดี

การประชุมปรึกษาคดีนั้นเฉพาะตุลาการที่มีส่วนร่วมในการพิจารณาวินิจฉัย เท่านั้นที่จะอยู่ร่วมในการประชุมปรึกษาคดีได้ และเมื่อได้เริ่มประชุมปรึกษาคดีโดยมีตุลาการเข้าร่วมการประชุมปรึกษาอย่างน้อย 8 คน ห้ามมิให้ตุลาการอื่นที่ไม่ได้ร่วมการประชุมปรึกษาคดีตั้งแต่ต้น เข้าร่วมประชุมในภายหลัง ในองค์คณะกำหนดขั้นตอนวิธีการประชุมปรึกษาคดี ในกรณีที่มีประเด็นปัญหาทางกฎหมายหลายประเด็น โดยหลักแล้วให้วินิจฉัยประเด็นปัญหาดังกล่าวเรียงตามลำดับ ไปจนกระทั่งมีคำวินิจฉัยชี้ขาด

2) การลงมติ

การประชุมปรึกษาวินิจฉัยคดีย่อมสิ้นสุดลงด้วยการออกเสียงลงมติของตุลาการที่เป็นองค์คณะและร่วมประชุมวินิจฉัยชี้ขาด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตุลาการจะได้ออกเสียงลงมติไปแล้ว แต่การออกเสียงลงมติไปก็ไม่ผูกพันตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้นั้นว่าจะเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจออกเสียงลงมติไปในอีกทางหนึ่งไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตุลาการที่ได้ ออกเสียงลงมติไปแล้ว อาจร้องขอให้องค์คณะดำเนินการประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีต่อไปอีก หากตนต้องการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการออกเสียงลงมติ ทั้งนี้ การร้องขอให้องค์คณะประชุมปรึกษา เพื่อชี้ขาดคดีอีกครั้ง จะต้องกระทำก่อนการอ่านคำวินิจฉัย หรือก่อนการประทับตราอย่างเป็นทางการ เพื่อส่งคำวินิจฉัยให้แก่ผู้มีส่วนร่วมในคดี นอกจากนี้ การลงมติวินิจฉัยชี้ขาดจะต้องกระทำที่ละประเด็น โดยกระทำเป็นลำดับตามประเด็นปัญหาซึ่งได้รับการกำหนดขึ้นอย่างเรียบร้อยกันตามหลักเหตุและผลในการ

ลงมติให้นำศาลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวนลงมติก่อนและประธานที่ประชุมออกเสียงเป็นคนสุดท้าย

2.5 การทำคำวินิจฉัย

การทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้กระทำในนามของประชาชน คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญอาจมีอยู่ 2 ประเภท คือ คำวินิจฉัยและ

1) การตรวจคำร้อง

เมื่อประธานศาลรัฐธรรมนูญจ่ายสำนวนคดีให้กับตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนแล้ว ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนผู้นั้นจะเป็นผู้ตรวจสอบคำร้องและแจ้งให้ผู้ร้องแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง ในกรณีที่คำร้องนั้นยังต้องแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ถูกต้อง ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนจะต้องตรวจเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลว่าศาลรัฐธรรมนูญมีเขต อำนาจศาลที่จะรับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ คำร้องนั้นถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และยื่นภายในกำหนดระยะเวลาหรือไม่

2) การปฏิเสธไม่รับคำร้อง

ในกรณีที่ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนเห็นประกษณ์ชัดว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจ หรือคำร้องยื่นเกินระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมาย หรือผู้ร้องไม่ได้แก้ไขข้อบกพร่องที่ตนแจ้งให้แก้ไขภายในกำหนดระยะเวลา หรือเป็นกรณีที่เนื้อหาคำร้องนั้นเคยได้รับการวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานแล้ว ในเรื่องดังกล่าวที่ผู้ร้องยื่นคำร้องมา หรือคำร้องนั้นไม่มีสาระแก่การพิจารณาตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนอาจมีคำขอต่อองค์คณะให้องค์คณะมีมติ ยกคำร้องดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามหากคำร้องดังกล่าวไม่ถูกปฏิเสธในชั้นนี้ คู่ความฝ่ายตรงข้ามก็อาจจะเสนอคำแถลงโต้แย้งคำสั่งรับคำร้องของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้

2.6 การพิจารณาคดี

เมื่อกระบวนการพิจารณาก่อนการพิจารณาได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนจะจัดทำร่างคำปรึกษาหารือเพื่อมอบให้แก่ตุลาการทุกท่านพร้อมแนบเอกสารที่จำเป็น เช่น คำแถลง บันทึกต่างๆ รายงานค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางกฎหมายที่เป็นปัญหา และคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานช่วยในการเตรียมร่างคำปรึกษาและคดีจะได้รับการพิจารณาตามร่างคำปรึกษาหารือที่ได้รับการจัดเตรียม และหากคดีใดเป็นคดีประเภทที่ง่ายต่อการวินิจฉัยข้อกฎหมายการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะพิจารณาโดยที่ประชุมเล็กซึ่งประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 4 ท่าน นอกเหนือจากคดีประเภทที่ง่ายต่อการวินิจฉัย ข้อกฎหมายต้องดำเนินการกระบวนการพิจารณาโดยที่ประชุมใหญ่

การกำหนดกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาเป็นอำนาจของประธานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเริ่มด้วยการแถลงสรุปข้อเท็จจริงโดยตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวน หลังจากนั้นจึงเปิดโอกาสให้มี

การแถลงสรุปข้อเท็จจริง โดยตุลาการ ผู้รับผิดชอบสำนวน หลังจากนั้นจึงเปิดโอกาสให้มีการแถลง และซักค้าน โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายในทางปฏิบัติการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาเกิดขึ้นน้อยมาก เนื่องจากรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาได้ หากเอกสารหลักฐานที่ปรากฏในคำคู่ความเพียงพอที่จะวินิจฉัยและ การเปิดกระบวนการพิจารณาโดยวาจาไม่อยู่ในความคาดหมายของศาลว่าจะมีพยานหลักฐานใดมาสนับสนุนอธิบายข้อกฎหมายได้อีก

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องส่งมอบเอกสาร ให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญตามที่ศาลรัฐธรรมนูญขอ ในกรณีที่หน่วยงานปฏิเสธไม่ส่งมอบเอกสาร หรือ แถลงความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้สั่งในกระบวนการพิจารณา เมื่อศาล รัฐธรรมนูญได้แจ้งให้หน่วยงานของรัฐทราบถึงผลร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วศาลรัฐธรรมนูญอาจ ถือเอาข้อเท็จจริงตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้างเป็นข้อสรุปและเป็นฐานในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีต่อไปได้

2.7 การประชุมปรึกษาและทำคำวินิจฉัย

1) การประชุมปรึกษาและการลงมติวินิจฉัย

ในการประชุมปรึกษาคดีนั้น ประธานศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งต้อง กระทำโดยไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ การประชุมปรึกษาคดีเริ่มต้นที่ ตุลาการ ผู้รับผิดชอบสำนวนร้อง ขอให้องค์คณะวินิจฉัยคดี พร้อมทั้งแถลงความเห็นของตนเกี่ยวกับคดีทั้งนี้ หากมีแนวคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องนั้นแล้ว ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนจะต้อง รายงานให้ที่ประชุมด้วย เมื่อประชุมปรึกษาคดีเสร็จแล้ว ให้มีการออกเสียงวินิจฉัย ทั้งนี้ โดยประธาน การประชุมปรึกษาคดี จะเป็นผู้กำหนดประเด็นและลำดับการออกเสียงวินิจฉัยในแต่ละประเด็นอย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ มีคำร้องขอจากตุลาการที่เป็นองค์คณะ องค์คณะจะต้องมีมติเกี่ยวกับลำดับการวินิจฉัยในแต่ละ ประเด็น การออกเสียงวินิจฉัยให้เริ่มจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีสิทธิออกเสียงวินิจฉัย ซึ่ง อาวุโสที่สุดเรียงตามอายุ มติวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้อง กระทำโดยเสียงข้างมาก ทั้งนี้ โดยที่ ประธานในที่ประชุมไม่มีสิทธิออกเสียงวินิจฉัยในกรณีที่มีความเห็นแตกต่างกันหลายความเห็น และความเห็นหนึ่งในหลายความเห็นนั้น ได้รับคะแนนเสียงวินิจฉัยกึ่งหนึ่งให้ประธานในที่ประชุม ออกเสียงวินิจฉัยด้วย ในกรณีที่ประธานในที่ประชุมออกเสียงเห็นด้วยกับความเห็นที่ได้คะแนน เสียงกึ่งหนึ่งดังกล่าวให้ถือเอาความเห็นนั้นเป็นมติ ในกรณีที่ความเห็นที่แตกต่างกันสองความเห็น เป็นความแตกต่างในเรื่องของสำนวน ประธานในที่ประชุมจะชี้ขาด โดยถือเอาจำนวนกึ่งกลาง ระหว่างจำนวนของแต่ละความเห็นที่แตกต่างกันเป็นมติก็ได้ มติวินิจฉัย บางกรณีต้องกระทำโดย คะแนนเสียงเอกฉันท์ มีข้อสังเกตว่า ในกรณีที่ไม่มีความเห็นใดในการออกเสียงลงมติวินิจฉัยได้รับ คะแนนเกินกว่ากึ่งหนึ่ง รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่ง ออสเตรเลียกำหนดให้มีการออกเสียง

วินิจฉัยในเรื่องนั้นใหม่ หากมีการออกเสียงวินิจฉัยใหม่ และในการออกเสียงวินิจฉัยนั้นก็ยัง ไม่ปรากฏว่า ความเห็นใดได้รับคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งอีก ให้มีการออกเสียงวินิจฉัยใหม่อีกครั้ง หนึ่ง ในการออกเสียงวินิจฉัยครั้งนี้ หากจำเป็นให้กำหนด ประเด็นในการวินิจฉัยแตกออกเป็น ประเด็นย่อยในการวินิจฉัยเรื่อง ไปที่ละประเด็นในลักษณะ ที่ตุลาการมีสิทธิออกเสียงวินิจฉัย หาก ได้วินิจฉัยอย่างไรไปแล้วในประเด็นก่อนให้ฝ่ายข้างน้อย ตุลาการที่มีสิทธิออกเสียงวินิจฉัยนั้น จะต้องรับเอาผลของการวินิจฉัยในประเด็นก่อนนั้นเป็นฐาน สำหรับการวินิจฉัยในประเด็นถัดไป และต้องออกเสียงวินิจฉัยในประเด็นถัดไปด้วย

2) การทำคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยต้องระบุประเด็นที่ศาลตัดสิน พร้อมทั้งเหตุผลทั้งปวงแยกออกให้เห็น ชัดเจนจากประเด็นที่ตัดสินในคำวินิจฉัยจะระบุสัดส่วนคะแนนเสียง ที่เป็นมติ หรือระบุชื่อตุลาการ ว่าตุลาการคนใดออกเสียงในลักษณะใดไม่ได้โดยหลักแล้วศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีคำวินิจฉัย ภายหลังจากที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาเสร็จสิ้นลงให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การ อ่านคำวินิจฉัยอาจกระทำได้ โดยไม่ขึ้นอยู่กับที่มาปรากฏตัวของคู่ความในคดีในทางปฏิบัติของ ศาลรัฐธรรมนูญออกสเตรียแทบจะไม่ปรากฏกรณีศาลออกนั่งบัลลังก์อ่านคำวินิจฉัย แต่จะเป็นกรณี ที่ศาลมีมติวินิจฉัยในการประชุมปรึกษาและส่งคำวินิจฉัยเป็นลายลักษณ์อักษร ไปให้คู่ความในคดี คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกระทำในนามสาธารณรัฐและลงนามโดยคณะตุลาการศาล รัฐธรรมนูญ

3. การดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทย

3.1 เริ่มกระบวนการพิจารณา

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียก บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ และศาล รัฐธรรมนูญมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย และวิธี พิจารณาของศาล ให้ใช้ระบบไต่สวน

3.2 การพิจารณาวินิจฉัยคดี

ศาลมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี ดังต่อไปนี้

1) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมือง ที่ ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตาม รัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 65 วรรคสาม

2) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการใดโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 68

3) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 91

4) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่คัดค้านว่า มติของพรรคการเมืองที่ให้ต้นพันจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น มีลักษณะเป็นการขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 106 (7)

5) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 141

6) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาเห็นว่าคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกัน หรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 140 และมาตรา 149

7) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ ทรงลงพระปรมาภิไธยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 150 หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 151 ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง มีข้อความขัด

หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 154

8) คดีที่ขอให้พิจารณาคำวินิจฉัยว่า ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่าง ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภาหรือ รัฐสภา แล้วแต่กรณี ให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษามีข้อความขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 155

9) คดีที่ขอให้พิจารณาคำวินิจฉัยว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณราย จ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติ โอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมการมีการเสนอ การแปร บัญญัติ หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือ กรรมการมีส่วนร่วมไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 168 วรรคเจ็ด

10) คดีที่ขอให้พิจารณาคำวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 182

11) คดีที่ขอให้พิจารณาคำวินิจฉัยว่า การตราพระราชกำหนดไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 184 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 185

12) คดีที่ขอให้พิจารณาคำวินิจฉัยชี้ขาดว่า หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลง อาณา เขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขต ซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจ ตามหนังสือ สัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การ เป็นไปตาม หนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือสังคมของประเทศ อย่าง กว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศ อย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญ

13) คดีที่ขอให้พิจารณาคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลยุติธรรม ศาล ปกครอง หรือศาลทหาร จะใช้บังคับแก่คดีใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 211 ของรัฐธรรมนูญ

14) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 212 ของรัฐธรรมนูญ

15) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า กรณีมีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 214 ของรัฐธรรมนูญ

16) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง ที่ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการอันต้องห้าม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 233 ของรัฐธรรมนูญ

17) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยสั่งยุบพรรคการเมืองที่ถือว่าการกระทำ การ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 68 และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรค การเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 237

18) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 245 (1)

19) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิ ของมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 257 วรรคหนึ่ง (2)

20) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัย กรณีที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้เป็นอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาล

ในการพิจารณาคดีของศาล หากศาลเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนก็ได้ และการไต่สวนของศาลให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ เมื่อศาลประกาศกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งแรก ให้ส่งสำเนาประกาศแก่คู่กรณีไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัด ส่วนกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งต่อไปให้เป็นไปตามที่ศาลกำหนด โดยให้ปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาล

ศาลมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมา ให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ ราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ โดยศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล หรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย และในการปฏิบัติหน้าที่นี้ให้ตุลาการ เป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ศาลอาจสั่งการสืบพยานหลักฐานใดๆ ที่เห็นว่า ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร และศาลมีอำนาจในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณา และวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานใดๆ ที่ได้มา หรือมีอยู่ หรือคู่กรณีนำมาสืบนั้น เกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอ ให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่

การพิจารณาคดีของศาลให้กระทำด้วยความรวดเร็ว เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยเหตุจำเป็นอื่น อันมีอาจก้าวล่วงได้ หรือเหตุอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะสั่ง เลื่อนการพิจารณาคดีออกไปก็ได้

ทั้งนี้ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราช บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยได้ แต่ทั้งนี้ต้องตราพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไว้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแต่ ภายหลังจากที่ครบกำหนดให้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก็ยังมีได้มีการตรา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวขึ้นใช้บังคับ ศาลรัฐธรรมนูญ จึงยังคงใช้ข้อกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 เพื่อเป็น บทบัญญัติในการ พิจารณาคดีรัฐธรรมนูญอยู่

3.3 องค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัย

องค์คณะของศาลในการพิจารณาคดี และการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วย ตุลาการ ไม่น้อยกว่า 5 คน และตุลาการที่ไม่ได้ร่วมในการพิจารณาคดีใดก็ย่อมไม่มีอำนาจในการทำคำ วินิจฉัยคดีนั้น

3.4 การทำคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลให้ถือเสียงข้างมาก และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และ ความเห็นในการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยคำ วินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องประกอบด้วย ความเป็นมา หรือคำกล่าวหา สรุป ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และ

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่กั้นอ้างอิง และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ

3.5 การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญไทย

กระบวนการพิจารณา หรือวิธีพิจารณาความมีจุดประสงค์เพื่อให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยสร้างวิธีการและขั้นตอนต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของคดีและยังช่วยป้องกันสิทธิและผลประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของคู่กรณี ด้วยการกำหนดให้คู่กรณีเสนอคดีของตนต่อศาลในลักษณะที่เหมาะสม และใช้วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะเพื่อพิสูจน์ข้ออ้าง หรือข้อต่อสู้ของตน และวิธีพิจารณาความที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันของคู่กรณีในการดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมทั้งสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่างๆ ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น หลักการพิจารณาโดยเปิดเผย หลักสิทธิในการต่อสู้คดี หรือหลักฟังความสองฝ่าย และนอกจากหลักการดังกล่าวศาลไทยยังได้นำหลักเรื่อง “ความสุจริต” มาใช้กับการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็เพื่อป้องกันการประวิงคดี หรือการกลั่นแกล้งให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย อันอาจเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตได้

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 300 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2549 เป็นศาลรัฐธรรมนูญ และกำหนดวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยไว้ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธี พิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 อันมีลักษณะเกี่ยวกับการพิจารณาคดี หรือการกระทำใดๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับคดีซึ่งกระทำโดยคู่กรณี หรือโดยศาล หรือตามคำสั่งศาลไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งกระทำต่อศาล หรือต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือศาลกระทำต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทุกฝ่าย รวมถึงการส่งคำร้อง การไต่สวน การพิจารณาคดี และการลงมติ ตลอดจนการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

1. ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ.2550

1.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณา

1) ศาลหรือตุลาการประจำคดีอาจมีคำสั่งให้คู่กรณีที่ทำเนียบกระบวนการพิจารณา ไม่ถูกต้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาล หรือตุลาการประจำคดีเห็นสมควร

2) หากศาล หรือตุลาการประจำคดีมีคำสั่งรับคำร้องที่มีคู่กรณีไว้พิจารณา วินิจฉัย ให้ส่งสำนวนคำร้องแก่ผู้ถูกร้อง หรือมีคำสั่งแจ้งผู้ถูกร้องมารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่ศาล กำหนดแล้วให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง หรือ ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่หากผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่ วันรับสำเนาคำร้อง หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือไม่มารับสำเนาคำร้องภายใน กำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

3) ผู้ร้องจะแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง หรือผู้ถูกร้องจะแก้ไขเพิ่มเติม คำชี้แจง แก้ข้อ กล่าวหาจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และต้องเป็นสาระสำคัญอันควรแก่การ แก้ไข เพิ่มเติม และเกี่ยวข้องกับเรื่องเดิมโดยให้ทำเป็นคำร้องขอขึ้นต่อศาล

4) ในการพิจารณาคดีของศาล ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย โดยไม่ทำการไต่สวนก็ได้ หากศาลเห็นว่าคดีดังกล่าวมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัย

5) ในการพิจารณาคดีของศาลให้กระทำด้วยความรวดเร็ว เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย เหตุ จำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ หรือเหตุอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะสั่งเลื่อนการพิจารณาคดี ออกไปก็ได้

1.2 การอ้างพยานหลักฐาน

1) คู่กรณีจะอ้างตนเอง บุคคลและหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ และมีสิทธิ ขอตรวจ พยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเอง หรือของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ณ ที่ทำการ ศาลในเวลาทำการได้ และการอ้างพยานหลักฐานดังกล่าวให้คู่กรณียื่นบัญชีระบุพยาน พร้อมแสดง เหตุผล ความจำเป็นในการอ้างพยานหลักฐาน และวิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้น อีกทั้งคู่กรณี อาจยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมพร้อมแสดง

กรณีผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำ ร้อง หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือไม่มารับสำเนาคำร้องภายในกำหนดเวลาตามวรรค หนึ่งให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป.

เหตุผลความจำเป็นได้ แต่พยานหลักฐานใดที่คู่กรณีไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้ คู่กรณีไม่อาจนำเข้าสู่การพิจารณาได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

2) การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล โดย ผู้ขอต้องแสดงเหตุผลอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็น เพื่อ ประโยชน์แห่งความยุติธรรม

1.3 การไต่สวนพยานหลักฐาน

1) การไต่สวนของศาลให้คู่กรณีซักถามเฉพาะประเด็นที่ศาลกำหนดและให้มี การสืบพยานหลักฐานที่คู่กรณีไม่รับกัน ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันไต่สวนก็ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

2) ศาลมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย และในการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อกำหนดนี้ให้ตุลาการ เป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา

3) ศาลอาจสั่งงดการสืบพยานหลักฐานใดๆ ที่เห็นว่า ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร และศาลมีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดๆที่ได้มา หรือมีอยู่ หรือที่คู่กรณีนำมาสืบนั้นเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้ฟังเป็นที่ยุติได้หรือไม่

2. คดีตัวอย่าง “คดีชิมไปปนไป” และ “ยกโขยงหกโมงเช้า”

หลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาคำร้อง คำชี้แจง การแก้ข้อกล่าวหา เอกสารประกอบ พยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง และคำเลิกความจากพยานบุคคลแล้ว เห็นว่าคดีทั้ง 2 มีพยานหลักฐานที่เพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ โดยมีการกำหนดประเด็นที่พิจารณาวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกต้อง สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 182 วรรคหนึ่ง (7) ประกอบมาตรา 267 เพราะเหตุผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งใดในบริษัท เฟซ มิเดีย จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจที่มุ่งหาผลประโยชน์ กำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบริษัทดังกล่าวหรือไม่

มีปัญหาประการแรกที่ต้องวินิจฉัยว่าผู้ถูกต้องเป็นลูกจ้างของบริษัท เฟซ มิเดีย จำกัด หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 ซึ่งบัญญัติห้ามนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีเป็นลูกจ้างของบุคคลใด เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเป็นไปโดยชอบ ป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ อันจะก่อให้เกิดสถานการณ์ขาดจริยธรรม ซึ่งยากในการตัดสินใจทำให้ต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์สาธารณะ เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์สาธารณะ สถานขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่จึงขัดกันในลักษณะที่ประโยชน์ส่วนตัว จะได้มาจากการเสียไปซึ่งประโยชน์สาธารณะ

การทำให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวบรรลุผล จึงไม่ใช่แปลความคำว่า “ลูกจ้าง” ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 เพียงหมายถึงลูกจ้างตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือตามกฎหมายภาษีอากรเท่านั้น เพราะกฎหมายแต่ละฉบับย่อมมีเจตนารมณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งแตกต่างกันไปตามเหตุผล และการบัญญัติกฎหมายนั้นๆ ทั้งกฎหมายดังกล่าวก็ยังมีศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ และยังมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันการกระทำที่เป็นการกระทำขัดกันแห่งผลประโยชน์แตกต่างจากกฎหมายดังกล่าวอีกด้วย

อนึ่ง รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การปกครองประเทศ เนื่องจากตั้งรับรองสถานะของสถาบันและสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กำหนดพื้นฐานการดำเนินการของรัฐ เพื่อให้รัฐได้ใช้เป็นหลักใช้ปรับกับสภาวะการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์

ดังนั้น คำว่าลูกจ้างตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 จึงมีความหมายกว้างกว่าคำนิยามของกฎหมายอื่น โดยต้องแปลตามความหมายทั่วไป ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่าลูกจ้าง ว่าหมายถึง ผู้รับจ้างทำงาน ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้าง โดยได้รับค่าจ้าง ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร โดยมีค่านึงถึงว่าจะมีการทำสัญญาจ้างเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ หรือได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง สิ้นจ้าง หรือค่าตอบแทนในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น หากมีการตกลงเป็นผู้รับจ้างทำงานแล้ว ย่อมอยู่ในความหมายของคำว่าลูกจ้าง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 267 ทั้งสิ้น มิฉะนั้นผู้เป็นลูกจ้างหรือผู้ที่รับจ้างรับค่าจ้างเป็นรายเดือนในลักษณะสัญญาจ้างแรงงาน เมื่อได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีก็สามารถทำงานต่อไปได้ โดยเปลี่ยนค่าตอบแทนจากค่าจ้างรายเดือน มาเป็นสิ้นจ้างตามการทำงานที่ ทำ เช่น แพทย์เปลี่ยนจากเงินเดือนมาเป็นค่ารักษาตามจำนวนคนไข้ ที่ปรึกษากฎหมายก็เปลี่ยนจากเงินเดือนมาเป็นค่าปรึกษาหรือค่าทำคดีความเป็นมาเป็นรายครั้ง ซึ่งก็ยังคงผูกพันกันเชิงผลประโยชน์กันอยู่ระหว่างเจ้าของกิจการกับผู้รับทำงานแสดงให้เห็น ได้ชัดเจนว่ากฎหมายย่อมไม่มีเจตนารมณ์ให้หาช่องทางหลีกเลี่ยงได้โดยง่าย

ข้อเท็จจริง ที่ได้จากการไต่สวนผู้ถูกร้อง หลังจากผู้ถูกร้องเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ผู้ถูกร้องยังเป็นพิธีกรในรายการ “ชิมไปบ่นไป” และ “ชกโขยงหกโมงเช้า ” ให้กับบริษัท เฟซมีเดีย จำกัด เมื่อพิเคราะห์ถึงลักษณะกิจการงานที่บริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด ได้กระทำร่วมกันกับผู้ถูกร้องมาโดยตลอดเป็นเวลาหลายปี โดยบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด เพื่อมุ่งค้าหากำไร ไม่ใช่เพื่อการกุศลสาธารณะ และผู้ถูกร้องได้รับค่าตอบแทนอย่างสมฐานะ และภารกิจเมื่อได้กระทำในระหว่างที่ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี จึงเป็นการกระทำและนิติสัมพันธ์ที่อยู่ในขอบข่ายที่มาตรา

267 ประสงค์จะฟ้องปรามเพื่อไม่ให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนกับภาคธุรกิจเอกชนแล้ว ทั้งยังปรากฏจากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ถูกร้องในหนังสือ “สกุลไทย” ฉบับที่ 47 ประจำวันอังคารที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2544 หน้า 37 อีกด้วยว่า การทำหน้าที่พิชิตกริตติมศักดิ์รายการโทรทัศน์ “ชิมไปบ่นไป” ที่ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 10.30-11.00 น. ทางสถานีไอทีวี ผลิตรายการ โดยบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด นั้น ผู้ถูกร้องได้รับเงินเดือนจากบริษัทเดือนละ 80,000 บาท

สำหรับหนังสือของ นายศักดิ์ชัย แก้ววรรณีสกุล กรรมการผู้จัดการบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด ที่มีถึงผู้ถูกร้อง ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2550 ปรึกษาว่าผู้ถูกร้องจะดำเนินการอย่างไรในการเป็นพิธีกรรับเชิญในรายการ “ชิมไปบ่นไป” และหนังสือของผู้ถูกร้องมีถึง นาย ศักดิ์ชัย ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2550 แจ้งว่าผู้ถูกร้องจะทำให้เปล่าๆ โดยไม่ได้รับเงินค่าตอบแทน เป็นค่าน้ำมันรถเหมือนอย่างเคยนั้น ผู้ถูกร้องไม่เคยแสดงหนังสือทั้ง 2 ฉบับนี้มาก่อนจะถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งเรียกให้ชี้แจง โดยผู้ถูกร้องชี้แจงเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2551 และยังคงยืนยันเสมือนว่าก่อนเดือน ธันวาคม พ.ศ.2550 ผู้ถูกร้องได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าน้ำมันรถเท่านั้น ซึ่งขัดแย้งกับคำเบิกความของ นางดาริกา รุ่งโรจน์ พนักงานบัญชีของบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด และหลักฐานทางภาษีอากรดังกล่าวข้างต้น ซึ่งว่าก่อนหน้านั้นผู้ถูกร้องได้รับค่าจ้างแรงงาน ไม่ใช่ค่าน้ำมันรถ อันเป็นข้อพิรุธ ส่อแสดงว่าเป็นการทำหลักฐานย้อนหลังเพื่อปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับค่าตอบแทนของผู้ถูกร้อง ทั้งผู้ถูกร้องเองเบิกความว่าผู้ถูกร้องไม่ได้รับค่าน้ำมันรถ และค่าใช้จ่าย น่าจะเป็นการนำเงินไปให้คนขับรถมากกว่า ก็ขัดแย้งกับคำชี้แจงของผู้ถูกร้อง ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2551 ที่ให้การว่า การที่ผู้ถูกร้องได้รับเชิญไป ในรายการ “ชิมไปบ่นไป” น่าจะได้รับค่าพาหนะ โดยค่าพาหนะจะได้รับเฉพาะเมื่อได้ไปออกรายการเท่านั้น ถ้าไม่ไปออกรายการตามที่เชิญมาก็ไม่ได้รับค่าพาหนะ จึงรับฟังเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้

พยานหลักฐานทั้งหมดมีน้ำหนักให้รับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องทำหน้าที่พิธีกรรายการ “ชิมไปบ่นไป” หลงจากเข้าดำรงตำแหน่งนายรัฐมนตรีแล้ว โดยผู้ถูกร้องยังคงได้รับค่าตอบแทนที่มีลักษณะเป็นทรัพย์สินจากบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องเป็นพิธีกรให้แก่บริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด จึงเป็นการรับจ้างการทำงานตามความหมายของคำว่า “ลูกจ้าง” ตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 แล้ว กรณีนี้ถือได้ว่าผู้ถูกร้องเป็นลูกจ้างของบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด เป็นการกระทำความผิดห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องจึงสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 182 วรรคหนึ่ง (7)

อนึ่ง มีตุลาการรัฐธรรมนูญ 6 คน เห็นว่าผู้ถูกร้องเป็นลูกจ้างของบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด เป็นการกระทำความผิดห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในปัญหาว่าผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งใดในบริษัท เฟซ มีเดีย จำกัด หรือไม่อีก ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 3 คน

เห็นว่าการเป็นพินิจกร การใช้ชื่อรายการ “ชิมไปบ่นไป” และใช้รูปใบหน้าของผู้ถูกร้องในรายการของบริษัท เฟซ มิเดีย จำกัด เป็นการตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันพึงได้แก่กิจการที่ทำกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนร่วมกัน ดังนั้น การกระทำของผู้ถูกร้องให้แก่บริษัท เฟซ มิเดีย จำกัด จึงเป็นการดำรงตำแหน่งในห้างหุ้นส่วน โดยมุ่งหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน และไม่จำต้องวินิจฉัยในปัญหาว่า ผู้ถูกร้องเป็นลูกจ้างบริษัท เฟซ มิเดีย จำกัด เป็นการกระทำอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 หรือไม่อีก

อาศัยเหตุผลข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์ จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องกระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 มีผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของ นาย สมักร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี ผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 182 วรรคหนึ่ง (7) และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่านายกรัฐมนตรี ผู้ถูกร้องกระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 เป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว

เมื่อความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญมาตรา 182 จึงเป็นเหตุให้คณะรัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 180 วรรคหนึ่ง (1) แต่ด้วยความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีเป็นการสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ทำให้รัฐมนตรีในนายกรัฐมนตรีที่เหลือ จึงอยู่ในตำแหน่ง เพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้าทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 181

วิธีพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

1. วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันมีบทบาทและเป็นที่ยอมรับกันมากในประเทศเยอรมัน และจุดเด่นประการหนึ่งของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนั้นเกิดจากการศึกษาประสบการณ์อันผิดพลาดในการจัดโครงสร้างของรัฐของยุคที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ใช้รัฐธรรมนูญไวมาร์ ค.ศ.1919 อันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ฮิตเลอร์ใช้เป็นบันไดไปสู่อำนาจเผด็จการอย่างเบ็ดเสร็จ รากเหง้าที่สำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานของศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันก็คือร่างรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยฉบับฟรังเฟิร์ต ค.ศ.1849 ถึงแม้ว่าจะมิได้มีการประกาศใช้บังคับ แต่ก็มีแนวความคิดของการตรวจสอบทางรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจนว่า “ร่างกฎหมายที่ผ่านสภาจะถูกตรวจสอบได้ว่าขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่” โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้สิทธิประชาชนชาวเยอรมันมีสิทธิที่จะนำคดีมาฟ้องยังศาลอาญาจักรได้ในกรณีที่บุคคลนั้นถูกละเมิดสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ความรับรองคุ้มครอง โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 126 ของ

รัฐธรรมนูญ ซึ่งนับได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับฝรั่งเศส ค.ศ.1849 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิร้องคดีต่อรัฐธรรมนูญแล้ว การที่ประชาชนจะสามารถใช้สิทธิร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างแท้จริงนั้นต้องใช้เวลาถึง 100 ปี ต่อมาในสมัยรัฐธรรมนูญไวมาร์ ค.ศ.1919 ได้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นองค์กรศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสำคัญ 3 ประการ คือ พิพากษาข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญอันเป็นปัญหาภายในมลรัฐ ประการที่สอง พิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีการฟ้องให้ตรวจสอบฝ่ายบริหาร การฟ้องประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีของสหพันธ์ และประการที่สามพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมลรัฐกับสหพันธ์รัฐ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับไวมาร์มีอำนาจในการพิจารณาข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญของมลรัฐ และปัญหาข้อพิพาทระหว่างสหพันธ์รัฐกับมลรัฐนั้นถือได้ว่าเป็นการขยายอำนาจให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอำนาจของศาลในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวแต่เดิมนั้นเป็นอำนาจของสภาสูง แต่สำหรับอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายนั้น รัฐธรรมนูญไวมาร์มิได้กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้นมิมีปัญหาพื้นฐานอยู่ที่แนวความคิด 2 แนวความคิด แนวความคิดแรกเห็นว่าการวินิจฉัยในเรื่องทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องขององค์กรในทางการเมือง ดังนั้น เรื่องที่มีลักษณะดังกล่าวจึงไม่ควรให้อยู่ในอำนาจการวินิจฉัยขององค์กรศาล ส่วนอีกแนวความคิดหนึ่งเห็นว่า ปัญหาในทางรัฐธรรมนูญนั้นก็ปัญหาในทางกฎหมายเช่นกัน เพราะฉะนั้น ปัญหาดังกล่าวย่อมเป็นปัญหาที่อาจได้รับการวินิจฉัยโดยองค์กรศาลได้ ตามแนวความคิดนี้เห็นว่าควรจะขยายอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และให้มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายด้วย และยังเห็นว่าปัญหาในทางรัฐธรรมนูญควรได้รับการพิจารณาโดยองค์กรศาล ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางเพื่อทำให้การตีความและการคุ้มครองรัฐธรรมนูญมีความเป็นกลาง การขยายอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์มีอำนาจอย่างกว้างขวางนั้น มีความมุ่งหมายเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยบรรดาข้อพิพาทระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือระหว่างองค์กรในระดับสหพันธ์และระหว่างมลรัฐต่างๆ ด้วยกัน นอกจากนี้ก็เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รักษาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชนให้อยู่ในลักษณะของประชาธิปไตยแบบนิติรัฐ และประการสำคัญเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่าอำนาจใดอำนาจหนึ่งนั้นจะไม่ครอบงำอำนาจอื่นอย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุนี้ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติหลักการให้มีการตรวจสอบการวินิจฉัยขององค์กรนิติบัญญัติกับความชอบตามรัฐธรรมนูญขององค์กรตุลาการได้ และ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้องค์กรตุลาการเข้าไปควบคุมตรวจสอบได้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคลโดยอำนาจมหาชน

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ไว้ในมาตรา 93 และมาตรา 94 ในมาตรา 93 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ส่วนมาตรา 94 ได้บัญญัติเกี่ยวกับองค์ประกอบกระบวนการในการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญ และในมาตรา 94 วรรคสอง ได้บัญญัติให้มีการออกกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ส่วนมาตรา 94 วรรคสอง ได้บัญญัติให้มีการออกกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เพื่อกำหนดวิธีพิจารณาศาลรัฐธรรมนูญ หลังจากที่ “กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์” ใช้บังคับแล้ว โดยใช้บังคับเมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ.1957 และได้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ.1951 ที่เมือง Karlsruhe

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์จะประกอบด้วย 2 องค์คณะ เรียกว่า เป็นศาลที่มีองค์คณะฝาแฝด เขตอำนาจของแต่ละองค์คณะจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ ตามมาตรา 14 คือ องค์คณะแรกจะมีเขตอำนาจในเรื่องการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ เรื่องการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ คำร้องเกี่ยวกับสิทธิในการเลือกตั้ง ส่วนองค์คณะที่สองจะมีเขตอำนาจในเรื่องการเพิกถอนสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญพรรคการเมืองที่มีพฤติกรรมขัดต่อรัฐธรรมนูญ คำร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คำฟ้องเกี่ยวกับการกระทำความผิดของประธานาธิบดีและผู้พิพากษาทั้งหลาย และข้อพิพาทระหว่างองค์กรของรัฐตามรัฐธรรมนูญ

สถานะ โครงสร้าง และเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

1.1 สถานะของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นองค์กรระดับรัฐธรรมนูญที่ใช้อำนาจตุลาการ เราอาจกล่าวได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีสถานะในทางกฎหมาย 2 ประการ กล่าวคือ เป็น “ศาล” ประการหนึ่งและเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” อีกประการหนึ่ง

ในฐานะที่เป็นศาล ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ 1 มีการจัดโครงสร้างองค์กร ภาระหน้าที่ และวิธีพิจารณาทำนองเดียวกับศาลอื่น ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นศาลจึงสามารถนำมาใช้บังคับกับศาลรัฐธรรมนูญได้ด้วย อาทิเช่น ศาลรัฐธรรมนูญ จะเริ่มกระบวนการพิจารณาได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องคัดค้านคดี โดยความเป็นอิสระ และผูกพันตนเฉพาะต่อกฎหมายเท่านั้น คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเสมือนเป็นกฎหมาย (Gesetzeskraft) อนึ่ง ถึงแม้ว่าคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษา

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับการประกันความเป็นอิสระโดยกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 97 ของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลในทางการเมือง แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่ใช่องค์กรที่มีความสามารถในการก่อตั้งเจตจำนงทางการเมืองเองได้ ภารกิจหลักของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ที่การวินิจฉัยชี้ขาด บทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ไม่ใช่เป็นผู้ร่างหรือตรากฎหมายเอง

ในฐานะที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ (Verfassungsorgan) ศาลรัฐธรรมนูญมีฐานะเป็นองค์กรอิสระ ไม่เป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงแห่งสหพันธ์ ได้รับงบประมาณเฉพาะของตนเอง สามารถติดต่อกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ ได้โดยตรง ทั้งนี้โดยมีประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการและพนักงานศาล นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญยังสามารถออกข้อกำหนดภายในใช้บังคับในวงงานของศาลรัฐธรรมนูญได้เอง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะที่แตกต่างจากผู้พิพากษาศาลอื่นๆ สถานะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตลอดจนนิติสัมพันธ์ที่มีต่อรัฐได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ด้วยเหตุดังกล่าวกฎหมายว่าด้วยผู้พิพากษาเยอรมันจึงสามารถนำมาปรับใช้กับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ในฐานะที่เป็นบทตำรองเท่านั้น ในทางหนังสือรัฐการเมืองหรืองานรัฐ พิธี ศาลรัฐธรรมนูญได้รับการจัดลำดับให้อยู่ในลำดับชั้นเดียวกับองค์กรสูงสุดตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอื่น หนึ่งในระบบกฎหมายเยอรมันองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ใช้อำนาจตุลาการมีเฉพาะแต่ศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ศาลอื่น แม้จะใช้อำนาจตุลาการเช่นกัน ก็ไม่มีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

ในแง่ความสัมพันธ์กับศาลอื่นๆ นั้น ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอื่น และยกคำพิพากษาของศาลอื่นได้ แม้กระนั้นก็ตามระบบกฎหมายเยอรมันก็ไม่ได้ถือว่าศาลรัฐธรรมนูญมีฐานะเป็นศาลสูงสุด เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบคำพิพากษาและยกคำพิพากษาของศาลอื่นได้เฉพาะกรณีที่คำพิพากษาของศาลอื่นขัดต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้น ไม่มีอำนาจตรวจสอบการใช้การตีความกฎหมายของศาลอื่นที่ไม่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันแยกศาลออกเป็น 5 ระบบ คือ ระบบศาลยุติธรรม ระบบศาลปกครอง ระบบศาลแรงงาน ระบบศาลการคลัง (ภาษีอากร) และระบบศาลสังคม โดยศาลแต่ละระบบต่างมีศาลสูงสุดที่เป็นอิสระแก่กัน นอกจากศาลทั้ง 5 ระบบแล้ว สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันยังมีศาลรัฐธรรมนูญซึ่งถือว่าเป็นศาลเฉพาะทำหน้าที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญด้วย

1.2 โครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ

พิจารณาจากองค์คณะที่ประชุมใหญ่ กล่าวคือ

1) องค์คณะ

ในแง่การจัดองค์การ ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน ได้แบ่งองค์คณะ (Senat) ในการพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญออกเป็น 2 องค์คณะ แต่ละองค์คณะประกอบด้วยตุลาการองค์คณะละ 8 คน ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันจึงมีตุลาการทั้งสิ้น 16 คน การแบ่งองค์คณะออกเป็น 2 องค์คณะดังกล่าวเป็นการแบ่งโดยเด็ดขาด ทั้งนี้โดยรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ จะกำหนดอำนาจหน้าที่ ภาระความรับผิดชอบของแต่ละองค์คณะว่าองค์คณะใดจะรับผิดชอบพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญประเภทใดที่อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ 7 ด้วยเหตุนี้ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันจึงมีลักษณะเป็น “ศาลคู่แฝด” เพราะเปรียบเสมือนมีศาล 2 ศาลซ้อนอยู่ในศาลเดียว ลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนจากการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเนื่องจากจะมีการระบุไว้ตั้งแต่แรกว่าตุลาการที่ได้รับแต่งตั้งสังกัดอยู่ในองค์คณะใด

2) ที่ประชุมใหญ่

การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทที่อยู่ความรับผิดชอบขององค์คณะใดย่อมเป็นอำนาจโดยเด็ดขาดขององค์คณะนั้น องค์คณะอีกองค์คณะหนึ่งไม่สามารถเข้ามาตรวจสอบการพิจารณาวินิจฉัยขององค์คณะที่รับผิดชอบได้ ในกรณีที่องค์คณะใดองค์คณะหนึ่งมีความเห็นทางกฎหมายแตกต่างจากคำวินิจฉัยที่องค์คณะอีกองค์คณะหนึ่งเคยวินิจฉัยไว้แล้ว และต้องการวินิจฉัยคดีที่อยู่ในเขตอำนาจขององค์คณะตนให้แตกต่างไป องค์คณะนั้นต้องเสนอเรื่องให้ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (Plenum) วินิจฉัยชี้ขาด ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากภารกิจดังกล่าวแล้ว ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ อำนาจในการตราข้อกำหนดภายใน (Geschäftsordnung) ขึ้นใช้บังคับ

มีมติเสนอชื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่างในกรณีที่ไม่มีกรเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่างโดยองค์ที่รับผิดชอบภายใน 2 เดือน นับแต่วันที่ตุลาการคนเดิมพ้นจากตำแหน่ง

มีมติกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์คณะให้แตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์

พิจารณาเสนอให้ประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ปลดตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือขับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่ง

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 16 เท่าที่ผ่านมา
ปรากฏว่ามีการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาความเห็นทางกฎหมายโดยที่ประชุมใหญ่ 3 ครั้ง ปรากฏในคำ
วินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ BVerfGE 4, 27; BVerfGE 54, 277; BVerfGE 96, 375

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 1 วรรค 3

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 7

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 14

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 105

3) องค์คณะย่อย (Kammer)

เนื่องปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวนมาก ดังนั้นนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1986
จึงได้มีการจัดตั้งองค์คณะย่อยขึ้น เพื่อแบ่งเบาภาระขององค์คณะ องค์คณะย่อยประกอบด้วยตุลา
การศาลรัฐธรรมนูญองค์คณะย่อยละ 3 คน องค์คณะย่อยมีภาระหน้าที่หลักในการตรวจสอบคำร้อง
ทุกข์ทางรัฐธรรมนูญว่าเข้าเงื่อนไขที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่

4) เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน ไม่ใช่ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายได้
กำหนดหน้าที่รับผิดชอบของศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะ (Enumerationsprinzip) ศาล
รัฐธรรมนูญจึงแตกต่างจากศาลปกครองและศาลยุติธรรมที่มีอำนาจทั่วไปในการพิจารณาพิพากษา
ข้อพิพาทในทางมหาชนที่ไม่มีลักษณะเป็นข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญ หรือข้อพิพาททั้งหลายทั้งปวง
ตามกฎหมายเอกชนและกฎหมายอาญาตามลำดับ อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณา
พิพากษาจึงเป็นอำนาจที่ได้รับการกำหนดเอาไว้เป็นเรื่องๆ ทั้งนี้โดยพิจารณาเนื้อหาของข้อพิพาท
หรือกระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องเป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น การควบคุมตรวจสอบบทกฎหมายใน
เชิงนามธรรม ศาลรัฐธรรมนูญจะดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยได้ก็ต่อเมื่อองค์กร (Organ) หรือ
องค์กรย่อย (Organtrile) ซึ่งได้แก่ รัฐบาลแห่งสหพันธ์ รัฐบาลแห่งมลรัฐหรือสมาชิกของสภา
ผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ ได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการบัญญัติ
เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีอยู่มาก จนในทางปฏิบัติไม่มีข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญใดที่
จะหลุดพ้นออกไปจากพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตั้งแต่แรก หากจะมีกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่
อาจวินิจฉัยข้อพิพาทนั้นได้ ก็จะเป็นเนื่องมาจากผู้ยื่นคำร้องขาดอำนาจในการยื่นคำร้องหรือเงื่อนไขใน
การพิจารณาวินิจฉัยบางประการมีอยู่ไม่ครบถ้วนเป็นสำคัญ

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญ
หลายประการ แต่อำนาจหลักของศาลรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นจากหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือหลัก
หารแบ่งแยกอำนาจ หลักการจัดโครงสร้างรัฐแบบสหพันธ์รัฐ และหลักนิติรัฐ

การแบ่งแยกองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐตามหลักการแบ่งแยกอำนาจนั้น ย่อมทำให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระแก่กัน และเป็นไปได้ที่การใช้อำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญขององค์กรหนึ่งอาจก้าวล่วงเข้าไปยังปริมณฑลแห่งอำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญอีกองค์กรหนึ่ง หากเกิดความขัดแย้งดังกล่าวขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทดังกล่าว

หลักการจัดโครงสร้างรัฐในรูปสหพันธรัฐซึ่งเป็นการแบ่งแยกอำนาจรัฐในแนวคตินั้น อาจทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างมลรัฐกับสหพันธ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจได้เนื่องจากสหพันธ์อาจก้าวล่วงเข้าไปใช้อำนาจซึ่งแท้จริงแล้วเป็นของมลรัฐ หรือมลรัฐอาจก้าวล่วงเข้าไปใช้อำนาจของสหพันธ์ หากเกิดข้อพิพาทดังกล่าวขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีหน้าที่ต้องวินิจฉัย

หลักนิติรัฐเรียกร้องให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องผูกพันตนต่อรัฐธรรมนูญ ไม่เว้นแม้แต่องค์กรนิติบัญญัติ หากเกิดปัญหาได้แย้งว่ารัฐบัญญัติที่ตราขึ้นใช้บังคับขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ย่อมเป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่จะต้องวินิจฉัยชี้ขาด

นอกเหนือจากอำนาจทั้งสามประการ คือ อำนาจในการชี้ขาดปัญหาความขัดแย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ อำนาจในการชี้ขาดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องอำนาจหน้าที่ของสหพันธ์และมลรัฐ และอำนาจในการควบคุมตรวจสอบกฎหมายมิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันยังมีอำนาจอื่นๆ ที่ได้ระบุไว้ในกฎหมายพื้นฐานฯ และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ดังนี้

(1) อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่ยังเจกชนยื่นคำร้องยืนยันว่าสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนถูกระทบจากการใช้อำนาจมหาชน

(2) อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสมาพันธ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากรัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์ก้าวล่วงไปกระทบกับสิทธิในการปกครองตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3) อำนาจในการสั่งให้ยุบพรรคการเมืองที่ดำเนินการในทางปฏิบัติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือเป็นอันตรายต่อการดำรงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน อำนาจในการวินิจฉัยข้อโต้แย้งคำตัดสินของสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์เกี่ยวกับการตรวจสอบการเลือกตั้งและสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(4) อำนาจในการวินิจฉัยว่ากฎเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายแห่งสหพันธ์และก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ต่อปัจเจกชน โดยตรงหรือไม่

(5) อำนาจในการวินิจฉัยว่ากฎหมายของอาณาจักรเยอรมัน (Reichrecht) มีผลบังคับเป็นกฎหมายต่อไปในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันหรือไม่

(6) อำนาจในการวินิจฉัยกรณีศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐมีความประสงค์ที่ตีความรัฐธรรมนูญแตกต่างออกไปจากแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์

(7) อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคำฟ้องที่กล่าวหาว่าผู้พิพากษาหรือตุลาการกระทำการขัดต่อหลักการแห่งกฎหมายพื้นฐานฯ หรือระเบียบกฎเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐ นอกเหนือจากอำนาจต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายพื้นฐานฯ แล้ว กฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 93(2) ยังได้บัญญัติมอบอำนาจให้ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรากฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

พื้นฐานและบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ เช่น

(1) อำนาจหน้าที่ในการสั่งยุบองค์การใดๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนพรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีวินิจฉัยว่าดำเนินการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมืองมาตรา 32 วรรค3

(2) อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกขัดต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรปจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

(3) อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับเงื่อนไขการยื่นคำร้องเพื่อขอให้มีการตัดสินลงประชามติและอื่นๆ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยกระบวนการลงประชามติ การยื่นคำร้องและการสอบถามประชาชน

(4) อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องของศาลปกครองสหพันธ์กรณีศาลปกครองแห่งสหพันธ์เห็นว่าข้อพิพาททางมหาชนระหว่างสหพันธ์และมลรัฐหรือระหว่างมลรัฐด้วยกันซึ่งเป็นคดีในศาลปกครองแห่งสหพันธ์นั้นเป็นข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ตามมาตรา 50(3) รัฐบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาปกครอง

1.3 กฎเกณฑ์และสถานะของกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

1.3.1 ข้อความทั่วไป

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน ไม่ได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญ แต่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ในส่วนที่เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ กฎหมายพื้นฐานฯบัญญัติหลักการที่สำคัญเอาไว้ 3 ประการในมาตรา 93 และมาตรา 94 คือ

1) หลักการเกี่ยวกับเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ โดยบัญญัติอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีต่างๆ ไว้ในมาตรา 93 ส่วนอำนาจหน้าที่อื่นๆ ก็มีบัญญัติไว้กระจัดกระจายไปในมาตราต่างๆ ของกฎหมายพื้นฐานฯ ทั้งนี้กฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 93(2) ได้บัญญัติมอบอำนาจให้มีการตรากฎหมายเพิ่มเติมอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยต้องทำเป็นรัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์

2) หลักการเกี่ยวกับที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยกฎหมายพื้นฐานฯ บัญญัติให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาแห่งสหพันธ์และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ทั้งนี้โดยไม่ได้กำหนดจำนวนไว้ แต่กำหนดเป็นเงื่อนไขว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมาจากการคัดเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ (Bundesrat) กึ่งหนึ่ง และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ (Bundesrat) อีกกึ่งหนึ่ง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะดำรงตำแหน่งในสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ รัฐบาลแห่งสหพันธ์ หรือองค์กรอื่นใดในลักษณะเดียวกันในระดับมลรัฐไม่ได้

3) หลักการเกี่ยวกับพระธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญตลอดจนวิธีพิจารณากฎหมายพื้นฐานฯ กำหนดให้ต้องตราหลักการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาขึ้นเป็นรัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์ ทั้งนี้โดยต้องตรากำหนดในรัฐบัญญัติด้วยว่าในกรณีใดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลบังคับเช่นกฎหมาย (Gesetzeskraft) นอกจากนี้รัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์อาจกำหนดด้วยก็ได้ว่า การร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญนั้นให้กระทำได้ต่อเมื่อสิ้นหนทางเยียวยาโดยอาศัยช่องทางกฎหมายอื่นแล้วและอาจกำหนดกระบวนการพิจารณารับคำร้องทุกข์กรณีดังกล่าวไว้เป็นพิเศษก็ได้

1.3.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน ต้องกระทำในรูปของรัฐบัญญัติ สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ได้ตามบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (Gesetz über das Bundesverfassungsgericht) ซึ่งบังคับใช้ครั้งแรกเมื่อมีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใน ค.ศ.1951 รัฐบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปและมีการตรารัฐบัญญัติว่าด้วยการศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฉบับใหม่ใช้บังคับแทน ใน ค.ศ.1985 รัฐบัญญัตินี้ยังคงมีผลบังคับใช้บังคับอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

หากพิจารณาจากโครงสร้างของกฎหมาย รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้รับแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 (มาตรา 1-16) เป็นบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรและเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนที่ 2 (มาตรา 17-35) เป็นเรื่องของบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับ

วิธีพิจารณา ส่วนที่ 3(มาตรา 36-97) เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาเฉพาะเรื่อง และส่วนที่ 4 เป็นบทอื่น ๆ (มาตรา 98-107) แม้ว่าในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ รับบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ จะให้น้ำหนักค่อนข้างมากเนื่องจากบัญญัติไว้ในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ของกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามรับบัญญัติฉบับนี้ก็ได้อ้างอิงบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาในกฎหมายฉบับอื่นไว้หลายแห่งอันเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาที่บัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาที่บัญญัติไว้ในรับบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญยังไม่ใช่เป็นบทบัญญัติที่สมบูรณ์ในตัวเอง เป็นเพียงบทบัญญัติที่กำหนดหลักการสำคัญอันมีลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม หากจะเปรียบเทียบกับสถานการณ์ทางกฎหมายในประเทศไทยแล้ว ต้องถือว่ากฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเป็นกฎหมายระดับ

พระราชบัญญัติหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

1.3.3 ข้อกำหนดหรือระเบียบของศาลรัฐธรรมนูญ

นอกเหนือจากการมีรับบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ซึ่งกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว รับบัญญัตติดังกล่าวได้ยังมีบัญญัติมอบอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถออกระเบียบหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงาน (Geschäftsordneng) ขึ้นใช้บังคับได้ (มาตรา 3 วรรค 2) ในทางปฏิบัติก่อนที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะได้ตรากฎหมายมอบอำนาจอย่างชัดเจนให้ศาลรัฐธรรมนูญออกข้อกำหนดขึ้นใช้บังคับใน ค.ศ.1985 นั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกข้อกำหนดขึ้นใช้บังคับอยู่แล้วตั้งแต่ปี ค.ศ.1975 อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญจะได้ออกข้อกำหนดเมื่อ ค.ศ.1975 นั้น ได้มีประเด็นโต้แย้งกันทางวิชาการว่า หากไม่มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจนแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะออกข้อกำหนดขึ้นใช้บังคับเองได้หรือไม่ คำถามนี้เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องไปถึงสถานะของศาลรัฐธรรมนูญระบอบการเมืองการปกครองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันอีกด้วย ศาลรัฐธรรมนูญเองได้ทำบันทึกช่วยจำเกี่ยวกับสถานะ (Ststus denkschrift) ไปยังองค์กรสูงสุดแห่งสหพันธ์ทุกองค์กรและยืนยันสถานะความเป็นอิสระของตนเองในแง่การจัดการองค์การว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีความสามารถด้วยตนเองโดยตรงในการติดต่อสัมพันธ์กับองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ ตลอดจนกระทรวงต่างๆ ทั้งนี้โดยไม่ต้องผ่านกระทรวงยุติธรรมแห่งสหพันธ์ “บันทึกช่วยจำเกี่ยวกับสถานะ” ฉบับนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่ศาลรัฐธรรมนูญยืนยันสถานะในทางรัฐธรรมนูญของตนเองอย่างชัดเจน องค์กรสูงสุดแห่งสหพันธ์ที่ได้รับบันทึกช่วยจำดังกล่าวต่างไม่ได้ตอบคัดค้านการยืนยันสถานะของศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด จึงถือกันว่าองค์กรเหล่านั้นได้ยอมรับสถานะของศาลรัฐธรรมนูญตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกล่าวอ้าง

ในบันทึกช่วยจำฉบับนั้น ซึ่งหมายความว่าศาลรัฐธรรมนูญสามารถที่จะออกระเบียบหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำงาน ตลอดจนการจัดองค์การของตนเองได้ แม้กระนั้นในช่วงสองทศวรรษแรกศาลรัฐธรรมนูญก็ยังไม่ได้ออกระเบียบหรือข้อกำหนดดังกล่าว แม้กระนั้นในช่วงสองทศวรรษแรกศาลรัฐธรรมนูญก็ยังไม่ได้ออกระเบียบหรือข้อกำหนดดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเองคงเห็นว่าการจัดโครงสร้างองค์การตลอดจนอำนาจหน้าที่บางส่วนที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ยังไม่ “นิ่ง” พอ ดังจะสังเกตเห็นได้จากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เป็นระยะ จนกระทั่ง ค.ศ.1971 เมื่อได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญครั้งใหญ่แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงประกาศใช้ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินงานของตนเองใน ค.ศ.1975 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานฉบับปัจจุบันประกาศใช้ในวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1986 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมเป็นระยะๆ เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับบุคคลทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดวิธีการดำเนินงานภายในองค์กรของรัฐทำนองเดียวกับข้อบังคับว่าด้วยการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร เนื้อหาของข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในขององค์กรย่อยต่างๆ ในศาลรัฐธรรมนูญ ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการดำเนินกระบวนการวิพิจารณาในรายละเอียด ตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองภายใน

เนื้อหาที่สำคัญของข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การกำหนดอำนาจหน้าที่ระหว่างที่ประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกับประธานศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่ไม่มีความหมายเฉพาะกำหนดอำนาจของประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นอย่างอื่น ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญเป็นประธานที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองภายในหรือจะมอบให้คณะกรรมการ (Ausschusse) เป็นผู้กำหนดก็ได้ ระเบียบภายในของศาลรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการประจำหรือคณะกรรมการสามัญ 4 คณะ คือ คณะกรรมการระเบียบภายในของศาลรัฐธรรมนูญ (GeschäftsordnungsausschuB) คณะกรรมการเอกสารรายงานการประชุม (ProtokollausschuB) คณะกรรมการงบประมาณและบุคลากร (Haushaltsund personalausschuB) และคณะกรรมการห้องสมุด (BibliothekasschuB) ทั้งนี้โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในแต่ละองค์คณะจะต้องเป็นกรรมการในสัดส่วนที่เท่ากัน

ในความสัมพันธ์ภายนอก ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้แทนศาลของศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการดูแลอาคารที่

ทำการศาล สำหรับการจัดการปกครองภายในอื่น ข้อกำหนดดังกล่าวบัญญัติว่าประธานศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่กระทำการแทนที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจมอบหมายให้ผู้อำนวยการและเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญ (Direktor beim Bundesverfassungsgericht) ปฏิบัติแทนได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับการแบ่งงานต่างๆ ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญมักจะกำหนดให้เป็นเป็นการตัดสินใจร่วมกันขององค์กรกลุ่ม เช่น การกำหนดวันประชุมองค์คณะ การกำหนดว่าจะมีการพิจารณาคดีด้วยวาจา (การออกนั่งพิจารณา) หรือไม่ การกำหนดวิธีการประชุมและการตั้งประเด็นปัญหา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะกำหนดขึ้นใช้บังคับได้เองภายในวงงานของศาล ทั้งนี้ตามที่รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญได้มอบอำนาจไว้ให้ แต่ข้อกำหนดดังกล่าวไม่มีผลผูกพันออกไปภายนอกในการที่จะใช้บังคับกับเอกชนแต่อย่างใด

อ้างอิงจาก เปรียบเทียบ

1.4 หลักการพื้นฐานในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ

หลักการพื้นฐานในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ มีทั้งหลักการพื้นฐานที่มีลักษณะทั่วไป ซึ่งต้องใช้กับคดีรัฐธรรมนูญทุกประเภทและหลักการพื้นฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียด โดยบางหลักการอาจมีผลต่อกฎคดีรัฐธรรมนูญบางประเภทเท่านั้น หลักการที่สำคัญที่มีผลต่อกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญทุกประเภทอันนับว่ามีความสำคัญเป็นพิเศษได้แก่ 1) หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน 2) หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีและหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ 3) หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผย และ 4) หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจา

ส่วนหลักการพื้นฐานในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญประการอื่นที่มีผลต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในรายละเอียด เช่น หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี หลักการขับเคลื่อนกระบวนการพิจารณาโดยศาล หลักการดำเนินคดีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หลักการรับรู้พยานหลักฐานโดยตรง หลักการรวมกระบวนการพิจารณา เป็นต้น

1.4.1 หลักการพื้นฐานในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญที่มีความสำคัญพิเศษ

1) หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน (Untersuchungsgrundsatz)

หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวนได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 26 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ ตามหลักการนี้ศาลย่อมเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใดควรจะเข้าสู่การพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงแห่งคดี และถือ

เป็นหน้าที่ที่ศาลจะต้องกระทำทุกอย่างในขอบอำนาจของตนเพื่อให้ความจริงแห่งคดีปรากฏขึ้นในการค้นหาความจริงแห่งคดีนั้น ศาลย่อมไม่ผูกพันอยู่กับคำร้องของผู้มีส่วนร่วมในคดี นอกจากนี้โดยหลักแล้วศาลยังไม่ผูกพันกับข้อเท็จจริงที่เป็นฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีในกระบวนการวิธีพิจารณาที่ใช้หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีของกลุ่มความเป็นสำคัญอีกด้วย1 อย่างไรก็ตามอำนาจของศาลในการค้นหาความจริงแห่งคดีนั้นนอกจากจะพิจารณามาตรา 26 แล้วยังจะต้องพิจารณา มาตรา 33 วรรค 1 และวรรค 2 ประกอบอีกด้วย บทบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการรอพิจารณาชั่วคราว หากปรากฏว่าการยื่นข้อเท็จจริงหรือคำพิพากษาของศาลอื่นอาจจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญยังอาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลอื่นได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วดังกล่าวนั้นจะต้องได้มาในกระบวนการวิธีพิจารณาที่ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงตามหน้าที่ หลักการดังกล่าวมีขึ้นเพื่อลดภาระของศาลรัฐธรรมนูญในการค้นหาความจริงแห่งคดีในประเด็นซึ่งศาลอื่นกำลังพิจารณาอยู่ที่ศาลอื่นวินิจฉัยหรือพิพากษาแล้ว

2) หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดี (Dispositionsgrundsatz) และหลัก การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ (Offizialgrundsatz)

หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีเป็นหลักการที่ให้คู่ความเป็นผู้กำหนดการเริ่มกระบวนการพิจารณาว่าจะให้มีการเริ่มกระบวนการพิจารณาหรือไม่ เป้าหมายและเนื้อหาของกระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นอย่างไร หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีเห็นประจักษ์ชัดในวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งคู่ความสามารถกำหนดประเด็นแห่งคดีตลอดจนถอนฟ้องได้ตามที่ตนต้องการส่วนหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่เป็นหลักการที่ตรงกันข้ามกับหลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดี เนื่องจากตามหลักการนี้เริ่มกระบวนการพิจารณาคดี การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี และการสิ้นสุดการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่ตกอยู่ในอำนาจของกลุ่มความ แต่ถือว่าอยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็นอัยการหรือศาล ด้วยเหตุนี้การยุติกระบวนการพิจารณาคดีจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาว่าจะให้ยุติกระบวนการพิจารณาหรือไม่ หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ปรากฏชัดเจนในการดำเนินคดีอาญา

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันยังเป็นที่โต้แย้งกันในทางวิชาการว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญจะถือตามหลักการใด ความเห็นข้างมากในทางตำราปฏิเสธการนำเอาหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่มาใช้อย่างเคร่งครัดในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญประเภทต่างๆ แต่เสนอให้ใช้หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีเป็นหลักโดยปรับเปลี่ยนให้มีข้อจำกัดมากขึ้น (Beschränkte dispositionsmaxime)

3) หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผย (Grundsatz der öffentlichkeit) และหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา (Grundsatz der mündlichkeit)

หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผย หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลได้ ด้วยเหตุนี้การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องกระทำในลักษณะที่ให้ผู้มีส่วนร่วมในคดีสามารถให้การหรือแถลงข้อความต่างๆ ต่อศาลได้ด้วยวาจา หลักการดำเนินการกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยจึงสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา (การออกนั่งพิจารณา) เพราะหากการไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาแล้วสาธารณชนก็ย่อมไม่อาจที่จะเข้าไปฟังการพิจารณาคดีของศาลได้

หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 25 วรรคแรก กล่าวคือในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะกระทำโดยอาศัยพื้นฐานจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา เว้นแต่จะได้มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นหรือผู้มีส่วนร่วมในคดีทุกคนสละการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา อย่างไรก็ดีตาม ถ้าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีถอนประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ 4 หรือผู้พิพากษาแห่งสหพันธ์ 5 หรือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคำร้องโต้แย้งคำสั่งของศาลที่เกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา 6 ศาลรัฐธรรมนูญต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาเสมอ

แม้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาจะถือว่าเป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจากลับถือเป็นข้อยกเว้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในคดีมักจะสละการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา สำหรับการพิจารณาคำร้องทุกข์

สำหรับกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาจะใช้หลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ (Offizialgrundsatz) ซึ่งหมายความว่า การเริ่มกระบวนการพิจารณา การดำเนินกระบวนการพิจารณา และการยุติกระบวนการพิจารณาเป็นหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่เรื่องที่คุณค่าจะสามารถกำหนดเองได้

แม้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาจะถือว่าเป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจากลับถือเป็นข้อยกเว้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในคดีมักจะสละการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา สำหรับการพิจารณาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญสามารถที่จะสละการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาได้ หากคู่ความฝ่ายที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญไม่ได้ยืนยันที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่อาจบังคับให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาได้ คดีใดที่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วย

วจา ศาลรัฐธรรมนูญจะทำคำตัดสินในรูปของคำพิพากษาหรือวินิจฉัย (Urteil) ส่วนคดีใดที่ไม่มี การดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวจา ศาลรัฐธรรมนูญจะทำคำตัดสินในรูปคำสั่ง (Beschluss)

สำหรับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยซึ่งสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา นั้น ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระธรรมนูญฯ มาตรา 17 ซึ่ง โยงไปใช้บทบัญญัติมาตรา 169-175 ของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระธรรมนูญศาล(Gerichtsverfassungsgesetz) การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยจึงหมายถึง การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่กระทำต่อหน้า องค์คณะรวมตลอดถึงการอ่านคำพิพากษาและคำสั่ง ส่วนการประชุมปรึกษาขององค์คณะหรือการ ประชุมใหญ่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 16 การ ประชุมเพื่อมีมติไม่พิจารณาคำร้องที่เห็นประจักษ์ชัดว่าไม่มีเหตุผลตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาล รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 24 การค้นหาพยานหลักฐาน โดยศาลนอกกระบวนการพิจารณาโดยวาจาตามรัฐ บัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 26 วรรค 1 รวมทั้งการประชุมเพื่อมีมติรับคำร้องทุกข์ทาง รัฐธรรมนูญไว้พิจารณาตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 93 a ไม่ต้องพิจารณาโดย เปิดเผย

1.4.2 หลักการพื้นฐานอื่นๆ ในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ

1) หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมคดี (Grundsatz der Parteioffentlichkeit)

หลักการดังกล่าวมุ่งหมายให้ผู้มีส่วนร่วมในคดีทุกฝ่ายมีโอกาสรับรู้ข้อเท็จจริง ที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามหรือผู้มีส่วนร่วมในคดีผู้อื่นแสดงต่อศาล ไม่ว่าจะในลักษณะของคำร้อง คัดค้านหรือคำโต้แย้งในลักษณะอื่นใด ทั้งนี้โดยที่ผู้มีส่วนร่วมในคดีมีสิทธิที่จะขอตรวจดูเอกสาร สิทธิที่จะอยู่ร่วมในกระบวนการพิจารณาที่มีการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ สิทธิที่จะตั้งคำถามต่อพยาน และผู้เชี่ยวชาญ ส่วนผู้ที่เริ่มคดีย่อมมีหน้าที่ในการยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งเหตุผล ตลอดจนบัญชีพยานหลักฐาน หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดีนี้มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด กับสิทธิที่จะได้รับการรับฟัง (Recht auf gehRr) อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย พื้นฐานฯ

2) หลักการขับเคลื่อนกระบวนการพิจารณาโดยศาล (Grundsatz der amtsbetriebs)

หลักการนี้กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาภายหลัง จากที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ภายในขอบเขตทางคำร้อง อย่างไรก็ตาม หลักการดังกล่าว ไม่ได้ตอบคำถามที่ว่าหากผู้มีส่วนร่วมในคดีถอนคำร้องศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ หรือไม่ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับหลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีของคู่ความ กับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ได้กล่าวมาข้างต้น

3) หลักการดำเนินคดีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (Grundsatz der kostenlosigkeit)

หลักการนี้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 34 ซึ่งกำหนดว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Verfassungsbeschwerde) หรือผู้ที่ยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความถูกต้องของมติสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับสมาชิกภาพของสมาชิกฯ หรือผู้ที่ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวต้องจ่ายค่าธรรมเนียมศาลไม่เกิน 5000 มาร์คได้ ถ้าปรากฏว่าผู้ร้องจงใจบิดเบือน การใช้สิทธิดังกล่าว

4) หลักการรับรู้พยานหลักฐานโดยตรง (Grundsatz der unmittelbarkeit)

หลักการนี้เรียกร้องให้การนำพยานหลักฐานเข้าสืบต้องกระทำในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาต่อหน้าองค์คณะที่พิจารณาพิพากษาโดยตรง ข้อยกเว้นของหลักการดังกล่าวนี้มีอยู่ประการเดียวในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 26 วรรคแรก ที่อนุญาตให้ศาลรัฐธรรมนูญมอบหมายให้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งหรืออนุญาตให้ศาลรัฐธรรมนูญร้องขอให้ศาลอื่นค้นหาพยานหลักฐานที่จำเป็นในการทราบความจริงแห่งคดีได้ แม้ว่าการค้นหาพยานหลักฐานดังกล่าวจะไม่ได้กระทำในการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาก็ตาม

5) หลักการรวมกระบวนการพิจารณา (Grundsatz der verfassungsbeschwerde)

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้วินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันตลอดมาว่าศาลมีอำนาจในการที่จะรวมกระบวนการพิจารณาเข้าด้วยกันได้ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 66 ของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ ที่ให้อำนาจรวมกระบวนการพิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญเข้าด้วยกัน หรือแยกกระบวนการพิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญออกจากกันได้ อย่างไรก็ตาม การรวมกระบวนการพิจารณาเข้าด้วยกันนั้นจะต้องไม่กระทบต่อนิติฐานะของผู้มีส่วนร่วมในคดีและศาลจะต้องคำนึงถึงบทบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาในเรื่องที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้ให้เหมาะสมด้วย

1.5 การประหุมปรึกษาและการทำคำวินิจฉัย

1.5.1 ข้อความทั่วไป

ก่อนปีการปฏิบัติงานแต่ละปี ให้องค์คณะแต่ละองค์คณะประกาศกำหนดหลักเกณฑ์การส่งคำร้องให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน (รวมทั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ) เป็นผู้รับผิดชอบสำนวน ในเรื่องนั้น โดยปกติศาลรัฐธรรมนูญโดยองค์คณะแต่ละองค์คณะจะกำหนดตุลาการผู้รับผิดชอบ สำนวนโดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะของตุลาการแต่ละคน ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในกระบวนการพิจารณาเรื่องนั้นๆ ต่อไป และจะเป็นคนเสนอความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรในการตัดสินใจต่อองค์คณะ

ในการพิจารณาของศาลนั้น หากมีประเด็นต้องวินิจฉัยหลายประเด็น ศาลจะต้องวินิจฉัยเรียงตามประเด็น ศาลมาสารวินิจฉัยชี้ขาดโดยอาศัยฐานจากกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา (กล่าวคือ จากพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาจากการออกนั่งพิจารณา) เว้นแต่คู่กรณีตกลงอย่างชัดเจนที่จะสละการพิจารณาด้วยวาจา ในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้น ศาลอาจจะไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาก็หากศาลเห็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา ดังกล่าวจะไม่มีส่วนช่วยใดๆ ใดๆต่อการพิจารณาวินิจฉัยมีข้อสังเกตว่าในกระบวนการพิจารณาชั้นตรวจรับคำร้องทุกข์รัฐธรรมนูญ โดยองค์คณะย่อยหรือองค์คณะเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดในเบื้องต้นว่าจะรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์ดังกล่าวไว้พิจารณานั้น จะไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจระงับกระบวนการพิจารณาไว้ชั่วคราวได้เพื่อรอคำพิพากษาของศาลอื่นอื่นซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

1.5.2 การประชุมปรึกษาและการลงมติ

1) การประชุมปรึกษา

โดยเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีลักษณะทำนองเดียวกับศาลอื่นๆ คือ ตกอยู่ภายใต้หลักแห่งการต้องคดีตัดสินคดี (Entscheidungszwang) การตัดสินคดีต้องกระทำโดยการประชุมปรึกษาโดยลับ ทั้งนี้โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาและจากเอกสารทั้งหลายที่ส่งปวงในคดี

ในการประชุมปรึกษาเพื่อตัดสินคดีนั้น เฉพาะตุลาการที่มีส่วนร่วมในคดีที่ประชุมปรึกษาเท่านั้น (ตุลาการที่ได้รับพิจารณาคดีดังกล่าวมาตั้งแต่เริ่มแรก) จึงมีสิทธิอยู่ในที่ประชุมได้ ซึ่งหมายความว่าผู้ช่วยปฏิบัติงานทางวิชาการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศาลหรือบุคคลอื่นใดจะอยู่ในที่ประชุมซึ่งมีการปรึกษาชี้ขาดคดีไม่ได้ ในกรณีที่ตุลาการซึ่งมีส่วนร่วมในคดีไม่ได้มาในวันเริ่มต้นการประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดี ตุลาการดังกล่าวจะเข้าร่วมในการประชุมชี้ขาดไม่ได้ เว้นแต่จะได้มีการเริ่มประชุมชี้ขาดตัดสินใหม่ตั้งแต่แรก เพราะเหตุที่ปรากฏต่อมาในภายหลังว่าจำนวนตุลาการที่ประชุมชี้ขาดคดีนั้นได้ลดลงไม่เพียงพอที่จะประกอบเป็นองค์คณะและไม่มีความสามารถที่จะลงมติได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อเริ่มประชุมปรึกษาเพื่อองค์คณะจะเป็นผู้กำหนดวิธีการปรึกษาชี้ขาดคดี โดยให้ประธานที่ประชุมเป็นผู้ดำเนินการประชุมปรึกษาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดี 4 ในกรณีที่คดีรัฐธรรมนูญใดเป็นคดีที่ศาลเคยออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา เฉพาะแต่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ออกนั่งพิจารณาด้วยวาจาเท่านั้นที่จะมีสิทธิประชุมปรึกษาวินิจฉัยชี้ขาดคดี ในกรณีที่ตุลาการออกนั่งพิจารณาไม่อาจประชุมปรึกษาวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นที่เหลือที่เป็นองค์คณะอาจประชุมปรึกษาวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าจะต้องมีจำนวนตุลาการครบเพียงพอที่ที่ประชุมตุลาการจะมีความสามารถในการลงมติชี้ขาด

ได้ ในกรณีจำนวนตุลาการเหลืออยู่ไม่เพียงพอที่จะประชุมวินิจฉัยชี้ขาดได้จะต้องเรียกตุลาการจากอีกองค์คณะหนึ่งมาเสริมและต้องดำเนินการสอบสวนพิจารณาด้วยวาจาตั้งแต่ต้นใหม่

องค์ประชุมที่จะทำให้องค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญมีความสามารถในการลงมติ (BeschieuBfahigkeit) ได้นั้นได้รับการกำหนดเอาไว้แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับว่าเป็นการประชุมปรึกษาในองค์คณะย่อย (Kammer) หรือองค์คณะ (Senat) หรือที่ประชุมใหญ่ (Plenum) โดยปกติแล้วการประชุมปรึกษาในองค์คณะ (Senat) ซึ่งประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแปดคนนั้น จะต้องมีตุลาการมาประชุมไม่น้อยกว่าหกคน จึงจะสามารถดำเนินการประชุมได้⁶ ในกรณีที่มีตุลาการมาประชุมไม่ถึงหกคน อาจจะเนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญป่วย ลาพักผ่อน หรือต้องห้ามมิให้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ หรือเพราะตำแหน่งตุลาการในองค์คณะนั้นว่างลง องค์คณะจะดำเนินการประชุมไม่ได้ ในกรณีเร่งด่วนประธานขององค์คณะที่จำนวนตุลาการไม่เพียงพอที่จะเป็นองค์ประชุมสามารถใช้กระบวนการตามที่รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ กำหนดไว้ขอให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอีกองค์คณะหนึ่งมาปฏิบัติหน้าที่ในองค์คณะของตนเพื่อให้องค์คณะของตนมีความสามารถในการลงมติวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้

ในส่วนขององค์ประชุมในองค์คณะย่อย (Kammer) นั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาประชุมกี่คน จึงจะทำให้องค์คณะย่อยนั้นมีความสามารถในการลงมติ แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในองค์คณะย่อยประกอบกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว มีความเห็นอันเป็นที่ยอมรับเป็นยุติว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสามคนในองค์คณะย่อยจะต้องมาประชุม เพื่อให้องค์คณะย่อยนั้นมีความสามารถในการลงมติได้⁸ สำหรับองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสององค์ คณะมาประชุม(กล่าวคือองค์คณะละอย่างน้อยหกคน) จึงจะทำให้ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความสามารถลงมติ

ในกรณีที่มีความจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย และองค์คณะที่ต้องกำหนดมาตรการชั่วคราวนั้นมีจำนวนตุลาการไม่เพียงพอที่จะสามารถประชุมเพื่อลงมติได้ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญบัญญัติเป็นข้อยกเว้นในองค์คณะนั้นสามารถดำเนินการประชุมเพื่อพิจารณากำหนดมาตรการชั่วคราวได้ หากมีตุลาการอย่างน้อยสามคนเป็นองค์ประชุมและตุลาการที่เป็นองค์ประชุมนั้นมีแต้มติในเรื่องดังกล่าวเป็นเอกฉันท์⁹

2) การลงมติ

การประชุมที่ปรึกษาวินิจฉัยชี้ขาดคดีย่อมสิ้นสุดลงด้วยการออกเสียงลงมติของตุลาการที่เป็นองค์คณะและร่วมประชุมวินิจฉัยชี้ขาด อย่างไรก็ดีตาม แม้ว่าตุลาการจะได้ออกเสียงลงมติไปแล้ว แต่การออกเสียงลงมติไปก็ผูกพันตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้นั้นว่าจะเปลี่ยนการ

ตัดสินใจออกเสียงลงมติไปในอีกทางหนึ่งไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งตุลาการที่ได้ออกเสียงลงมติไปแล้วอาจร้องเสี่ยวลงมติไปในอีกทางหนึ่งไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งตุลาการที่ได้ออกเสียงลงมติไปแล้วอาจร้องขอให้องค์คณะดำเนินการประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีต่อไปอีก หากคนต้องการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการออกเสียงลงมติ ทั้งนี้การร้องขอให้องค์คณะประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีอีกครั้งจะต้องกระทำก่อนการอ่านคำวินิจฉัยหรือก่อนการประทับตามอย่างเป็นทางการเพื่อส่งคำวินิจฉัยให้แก่ส่วนร่วมในคดี

การลงมติวินิจฉัยชี้ขาดจะต้องกระทำที่ละประเด็น โดยกระทำเป็นลำดับตามประเด็นปัญหาซึ่งได้รับการกำหนดขึ้นอย่างเรียบร้อยตามหลักเหตุผล เช่น จะต้องลงมติในปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำร้องก่อนว่าเป็นคำร้องที่จะอนุญาตให้ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ ก่อนที่จะลงมติในปัญหาที่เกี่ยวกับเนื้อหาของคดี ทั้งนี้โดยประธานที่ประชุมเป็นผู้ตั้งปัญหาที่ต้องวินิจฉัย ให้องค์คณะเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะถือตามความเห็นใด ในกรณีที่มีคะแนนเสียงเท่ากันให้ถือลำดับการวินิจฉัยปัญหาตามลำดับที่ประธานในที่ประชุมกำหนดขึ้น

ในการลงมตินั้นให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบจำนวนลงมติก่อนและประธานที่ประชุมออกเสียงเป็นคนสุดท้าย สำหรับลำดับการออกเสียงลงมติในบรรดาตุลาการที่เหลือนั้นเห็นกันว่าควรให้ตุลาการที่มีวัยวุฒิน้อยกว่าลงมติก่อนและตุลาการที่มีวัยวุฒิมากกว่าลงมติภายหลังตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีบัญญัติไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญและการนำเอาบทบัญญัติใน รัฐบัญญัติพระธรรมนูญศาล มาตรา 197 มาใช้สมควรปรับให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งตุลาการมีที่มาแตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรใช้วัยวุฒิเป็นเครื่องกำหนดลำดับก่อนหลังในการออกเสียงลงมติ และการที่ให้ตุลาการที่มีวัยวุฒิน้อยกว่าออกเสียงนั้นก็เพื่อไม่ให้เกิดการออกเสียงของตุลาการที่มีวัยวุฒิมากกว่ามีอิทธิพลต่อตุลาการที่มีวัยวุฒิน้อยกว่านั่นเอง

มติซึ่งเป็นการชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญได้รับการกำหนดเอาไว้แตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับประเภทของคดี คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับคดีอาญาหรือมีลักษณะเป็นการตัดสิทธิบุคคล เช่น การสั่งยุบพรรคการเมือง การถอดถอนประธานาธิบดี หรือการถอดถอนผู้พิพากษาหรือตุลาการออกจากตำแหน่ง จะต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการที่ประกอบกันขึ้นเป็นองค์คณะ คือต้องได้คะแนนเสียงอย่างน้อยหกเสียง (จากจำนวนตุลาการแปดคนในองค์คณะ) ในกรณีอื่นๆ องค์คณะจะวินิจฉัยชี้ขาดโดยมติซึ่งเกิดจากเสียงข้างมากของตุลาการที่เข้าร่วมในการประชุมปรึกษาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด¹⁷ ทั้งนี้เส้นแต่การวินิจฉัยชี้ขาดบางเรื่อง เช่น การปฏิเสธไม่พิจารณาคำร้องเพราะเหตุที่เห็นประจักษ์ชัดว่าเป็นคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้ดำเนินการไม่ได้หรือคำร้องขาดเหตุผลอย่างสิ้นเชิง ให้องค์คณะมีมติด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ เป็นต้น

โดยเหตุที่จำนวนตุลาการที่ประกอบเป็นองค์คณะในศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเป็นจำนวนคู่ (แปดคน) กรณีจึงอาจเป็นไปได้ที่การลงมติวินิจฉัยชี้ขาดคดีจะมีคะแนนเสียงออกมามีเท่ากัน กรณีเช่นนี้รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 15 วรรคสี่ ประโยคที่ 3 กำหนดว่า ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน ศาลรัฐธรรมนูญจะยืนยันว่าบทกฎหมายที่เป็นประเด็นในคดีขัดต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าในกรณีมีคำร้องว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์คณะฝ่ายหนึ่งเห็นว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ อีกฝ่ายเห็นว่ากฎหมายนั้นไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และทั้งสองฝ่ายมีจำนวนเท่ากัน ต้องถือว่ากฎหมายดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญนั่นเอง กรณีนี้มีข้อสังเกตว่ารัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้บัญญัติให้ประธานองค์คณะ (ประธานที่ประชุม) มีอำนาจออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

1.5.3 การทำคำวินิจฉัยและคำสั่ง

คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญให้กระทำ “ในนามของประชาชน ” คำตัดสินชี้ขาดคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่สองประเภท คือ คำวินิจฉัยและคำสั่งชี้ขาด กระบวนพิจารณาใดเป็นกระบวนพิจารณาที่ศาลรัฐธรรมนูญออกนอกระบบพิจารณาโดยวาจา ให้ศาลรัฐธรรมนูญทำคำตัดสินในรูปของคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษา กระบวนพิจารณาใดที่ไม่มีการพิจารณาโดยวาจา ให้ศาลรัฐธรรมนูญทำคำตัดสินในรูปของคำสั่งชี้ขาด

คำวินิจฉัยและคำสั่งชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญให้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้โดยต้องมีการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยและคำสั่งชี้ขาด โดยตุลาการทุกคนที่ร่วมในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต้องลงนามในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาดนั้น โดยให้ประธานองค์คณะลงนามเป็นคนแรก และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งอาวุโสที่สุด โดยอายุการปฏิบัติราชการในศาลรัฐธรรมนูญลงนามถัดไปตามลำดับ

1.5.4 การทำความเข้าใจขัดแย้ง

นับตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ.1970 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัย (หรือคำสั่งชี้ขาด) ขององค์คณะสามารถทำความเข้าใจแนบไว้กับคำวินิจฉัยได้ ความเห็นแย้งของตุลาการเสียงข้างน้อยอาจเกิดขึ้นได้สองกรณี คือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยเห็นด้วยในผล แต่ไม่เห็นด้วยในเหตุผลของคำวินิจฉัย นอกจากนี้องค์คณะอาจจะกำหนดให้มีการแจ้งสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ลงมติไว้ในคำวินิจฉัยก็ได้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนที่เป็นองค์คณะรวมทั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยย่อมมีหน้าที่ลงนามในคำวินิจฉัยด้วย สำหรับความขัดแย้งที่แนบไปกับคำวินิจฉัยขององค์คณะนั้นเฉพาะตุลาการเสียงข้างน้อยทำความเข้าใจขัดแย้งเท่านั้นที่จะต้องลงนาม

1.6 การกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราว

ในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วน เพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นกับคู่ความหรือเพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นกับสาธารณะหรือเหตุอื่นที่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการกำหนดวิธีการชั่วคราวไว้บังคับจนกระทั่งมีคำวินิจฉัยได้ วิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นสามารถใช้เป็นเวลาหกเดือน แต่อาจจะขยายต่อไปได้ด้วยคะแนนเสียงสองในสามขององค์คณะ ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเคยใช้วิธีการชั่วคราวนี้กับกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งซึ่งผ่านสภาผู้แทนราษฎรสหพันธ์ ประกาศในรัฐกิจจานุเบกษาและกำลังจะมีผลบังคับใช้ โดยให้เลื่อนการบังคับใช้ออกไปก่อน

วิธีการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยนี้ ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเห็นว่าสามารถนำไปใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญทุกประเภท อย่างไรก็ตาม มีความเห็นในทางวิชาการว่าวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยไม่อาจนำไปใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญในเรื่องความขัดแย้งระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในเชิงรูปธรรม ได้ แต่ความเห็นชอบดังกล่าวจะเป็นความเห็นชอบข้างน้อย แม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะเห็นว่าศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย (หรือมีคำสั่งชี้ขาดคดี) ได้ก็ตาม แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็จำกัดอำนาจตัวเองในการกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยโดยศาลวางหลักว่าการกำหนดวิธีการชั่วคราวต้องไม่มีการตัดสินใจกำหนดวิธีการใดๆ ที่เกินไปกว่าที่ศาลจะกำหนดในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

โดยหลักแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะกำหนดวิธีการชั่วคราวก็แต่โดยที่ผู้มีส่วนร่วมในคดีหรือผู้มีสิทธิเป็นส่วนร่วมในคดี⁶ ได้ยื่นคำร้องขอต่อศาล เมื่อได้รับคำร้องขอแล้ว ศาลจะพิจารณาว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำร้องขอที่ถูกต้องตามรูปแบบหรือไม่ และคำร้องขอนั้นเป็นคำร้องที่มีเหตุผลพอที่ศาลจะกำหนดให้ตามคำร้องขอได้หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องขอให้ศาลกำหนดวิธีการชั่วคราวไว้พิจารณาได้ก็ต่อเมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในกระบวนการวิธีพิจารณาหลัก (Hauptverfahren) ทั้งนี้โดยการยื่นคำร้องขอให้ศาลกำหนดวิธีการชั่วคราวอาจกระทำก่อนกระบวนการพิจารณาหลักหรือในระหว่างที่กำลังดำเนินกระบวนการพิจารณาหลักก็ได้⁷

คำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดวิธีการชั่วคราวจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นที่ศาลจะต้องคุ้มครองสิทธิ (Rechtsschutzbedürfnis) ให้ผู้ร้องขอ ในกรณีที่วิธีการหรือมาตรการที่ร้องขอไม่มีผลใดๆ ต่อการคุ้มครองสิทธิหรือไม่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิของผู้ร้องขอ ย่อมถือว่าผู้ร้องขอไม่มีความจำเป็นในอันที่จะได้รับการคุ้มครองชั่วคราวจากศาล นอกจากนี้ หากผู้ร้องขออาจได้รับการคุ้มครองสิทธิโดยวิธีการอื่นอยู่แล้วก็ย่อมถือว่าไม่มีความจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดวิธีการชั่วคราวเช่นกัน อนึ่ง การกำหนดวิธีการชั่วคราวย่อมกระทำได้

ก่อนเริ่มกระบวนการพิจารณาหลักหรือในระหว่างกระบวนการพิจารณาหลักดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว ย่อมไม่อาจกำหนดวิธีการชั่วคราวได้อีก การกำหนดมาตรการชั่วคราวจะต้องเป็นเรื่องที่ “จำเป็นต้องกระทำอย่างเร่งด่วนเพื่อประโยชน์สาธารณะ” ซึ่งหมายความว่า ความเป็นไปได้ในการที่ผู้ร้องขอให้ศาลกำหนดมาตรการชั่วคราวจะชนะคดีไม่เป็นข้อพิจารณาว่าศาลรัฐธรรมนูญสมควรกำหนดมาตรการชั่วคราวหรือไม่ แต่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาโดยชั่งน้ำหนักประโยชน์ของผู้มีส่วนร่วมในคดีทุกฝ่ายตลอดจนประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

ในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการชั่วคราวนั้น ศาลรัฐธรรมนูญอาจมีคำสั่งได้โดยไม่จำเป็นที่จะต้องออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา รูปแบบของคำตัดสินว่าจะกำหนดมาตรการชั่วคราวหรือไม่ เป็นไปทำนองเดียวกันว่ากับการตัดสินคดีทั่วไป กล่าวคือ หากศาลรัฐธรรมนูญออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา ศาลจะทำคำตัดสินในรูปของคำวินิจฉัยหากไม่มีการออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา ศาลรัฐธรรมนูญจะทำคำตัดสินในรูปของคำสั่งชี้ขาดในกรณีเร่งด่วนศาลรัฐธรรมนูญอาจทำคำตัดสินโดยไม่ต้องให้เหตุผลในคำตัดสินก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลแจ้งเหตุผลในการตัดสินให้ผู้มีส่วนร่วมในคดีทราบภายหลัง

หากพิจารณาจากการกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย (หรือคำสั่งชี้ขาด) แล้ว จะพบว่าศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้ใช้อำนาจที่รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ ให้ไว้ในเรื่องดังกล่าวหลายกรณีและส่งผลกระทบต่อทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก เช่น สั่งระงับการดำเนินสอบสวนความเป็นประชาชนเกี่ยวกับอาชญากรรมตามรัฐบัญญัติฉบับหนึ่ง สั่งยกเลิกวันเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น สั่งระงับการออกอากาศรายการโทรทัศน์สั่งระงับการบังคับคดีแพ่งสั่งระงับผลในทางกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะได้คำวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินใจให้มีการกำหนดมาตรการชั่วคราวในรูปของคำสั่งชี้ขาด (กล่าวคือตัดสินโดยไม่มีการออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา) คู่ความที่ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดมาตรการชั่วคราวดังกล่าวอาจโต้แย้งคัดค้านต่อศาลได้ การโต้แย้งคัดค้านดังกล่าวไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับใช้มาตรการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด แม้กระนั้นศาลรัฐธรรมนูญก็มีดุลพินิจในการสั่งระงับการบังคับใช้มาตรการชั่วคราวที่ตนกำหนดไปแล้วได้

1.7 การบังคับตามคำวินิจฉัยและผลผูกพันของคำวินิจฉัย

1.7.1 ข้อพิจารณาเบื้องต้น

โดยปกติคำพิพากษาของศาลต่างๆ ไปย่อมมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดี แต่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันเป็นการทั่วไป ในคดีบางประเภท เช่น คดีเกี่ยวกับการ

ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผล บังคับเสมือนเป็นกฎหมาย กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นขัดรัฐธรรมนูญและแสดง ความเสียหายแก่ของกฎหมายนั้น ห้ามมิให้บุคคลใดปฏิบัติตามกฎหมายนั้นอีกต่อไป ถึงแม้ว่า กฎหมายที่ขัดรัฐธรรมนูญจะตกเป็น โฆษะ กล่าวคือ ไม่มีผลใช้บังคับตั้งแต่ต้นก็ตาม แต่คำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่กระทบกับคำพิพากษาศาลอื่นซึ่งถึงที่สุดแล้ว อย่างไรก็ตาม หากยังไม่มี การบังคับตามคำพิพากษาจะมีการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวไม่ได้ หากคำพิพากษานั้นเป็นคำ พิพากษาในคดีอาญาซึ่งถึงที่สุดผู้ที่ต้องคำพิพากษาที่ศาลตัดสิน โดยอาศัยฐานจากบทกฎหมายที่ศาล รัฐธรรมนูญวินิจฉัยในภายหลังว่าขัดรัฐธรรมนูญอาจยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ได้

ตามมาตรา 35 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ แม้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ กำหนดในคำวินิจฉัยว่าใครจะเป็นผู้มีอำนาจบังคับการตามคำวินิจฉัยและจะบังคับการตามคำ วินิจฉัยอย่างไร แต่ถึงที่สุดแล้วการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ขึ้นอยู่กับความเคารพ ต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ขึ้นอยู่กับความเคารพต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดย องค์กรของรัฐองค์กรอื่นเป็นสำคัญ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญไม่มีมาตรการหรือกำลังบังคับใดๆ ใน การบังคับให้องค์กรของรัฐปฏิบัติตามคำวินิจฉัยได้นอกจากอาศัยความเห็นของสาธารณชน ตลอดจนแรงกดดันในทางการเมือง ยิ่งศาลรัฐธรรมนูญระมัดระวังการใช้อำนาจของตนตลอดจน ให้เหตุผลในคำวินิจฉัยอย่างรอบคอบรัดกุมเท่าไร ก็จะยิ่งมีผลต่อภาพลักษณ์ในทางที่ดีของศาล รัฐธรรมนูญมากขึ้นเท่านั้น และจะส่งผลให้คู่ความเคารพคำวินิจฉัยและลดการขัดขืนไม่ปฏิบัติตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ แต่ถึงแม้ว่าการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยจะต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ เข้า มามีส่วนร่วมด้วยก็ตามแต่ก็สมควรศึกษาว่าในทางกฎหมายการบังคับตามคำวินิจฉัยจะกระทำ ได้ อย่างไรบ้าง

1.7.2 การบังคับตามคำวินิจฉัย

ในการบังคับตามคำวินิจฉัย (หรือคำสั่งชี้ขาด) ศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดไว้ใน คำวินิจฉัยนั้นได้ว่าจะให้ใครเป็นผู้บังคับตามคำวินิจฉัย ตลอดจนสามารถกำหนดวิธีการในการ บังคับตามคำวินิจฉัยในแต่ละกรณีได้ด้วย การกำหนดวิธีการบังคับตามคำวินิจฉัยดังกล่าว นั้น ศาล รัฐธรรมนูญย่อมกระทำตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอ ทั้งนี้โดยศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนด ในคำวินิจฉัยให้องค์กรของสหพันธ์หรือมลรัฐเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยได้ เช่น กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแห่งมลรัฐดำเนินการยุบพรรคการเมืองซึ่งศาล รัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าเป็นพรรคการเมืองต้องห้าม เป็นต้น มีข้อสังเกตว่ารัฐบัญญัติว่าด้วยศาล รัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจออกคำบังคับได้ในกรณีใดบ้าง แต่ ศาลรัฐธรรมนูญวางหลักไว้ว่าศาลมีอำนาจกำหนดคำบังคับใดๆ ก็ได้เพื่อให้มีการปฏิบัติตามคำ

วินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาด ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเคยวินิจฉัยคดีที่มีผู้ร้องว่ารัฐบัญญัติซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำแท้งที่ผ่านความเห็นชอบจากฝ่าย นิติบัญญัติแล้วนั้นมีความขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นรายละเอียดว่า การอนุญาตให้มีการทำแท้งโดยต้องมีการปรึกษาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบก่อนนั้นจะต้องกระทำการอย่างไรบ้าง ทั้งนี้โดยอาศัยอำนาจตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 35 คำวินิจฉัยดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในทางวิชาการอย่างมากว่าศาลรัฐธรรมนูญกำลังก้าวล่วงจากกรอบอำนาจของตนและละเมิดหลักการแบ่งแยกอำนาจ เนื่องจากการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการตรากฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ (ตามความเห็นชอบของศาลรัฐธรรมนูญ) มีลักษณะเป็นการก้าวล่วงดุลพินิจของรัฐสภาในการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับการทำแท้งขึ้นใหม่ ในกรณีเช่นนี้ศาลรัฐธรรมนูญกำลังใช้อำนาจที่เปรียบเสมือนกับอำนาจออก "รัฐกำหนด" ที่รัฐธรรมนูญฉบับไว้มาร์ มาตรา 48 วรรคสอง ให้ไว้กับประธานาธิบดี แต่กฎหมายพื้นฐานฯ ไม่ได้กำหนดให้ประธานาธิบดีหรือฝ่ายบริหารมีอำนาจเช่นนี้อีก อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางคนเห็นว่า การกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปรึกษาก่อนการทำแท้งดังกล่าวไว้ในคำพิพากษามีลักษณะเป็นเพียงความเห็นทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าวเท่านั้น ไม่จำเป็นที่รัฐสภาจะต้องเลือกเดินตามสิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ หากรัฐสภาเห็นว่าการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นในลักษณะอื่นที่แตกต่างไปจากความของเห็นศาลรัฐธรรมนูญก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้และไม่ ขัดกับรัฐธรรมนูญเช่นกัน

1.7.3 ผลผูกพันของคำวินิจฉัย

โดยทั่วไปแล้วคำตัดสิน (คำวินิจฉัยและคำสั่งชี้ขาด) ของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีผลผูกพันในทางกฎหมายเหมือนกับคำพิพากษาของศาลอื่น ผลผูกพันในทางกฎหมายของคำพิพากษามีความหมายประการแรก คือ ศาลที่พิพากษาคดีนั้นไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาที่ตนได้ตัดสินไปแล้วได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งเมื่อศาลได้พิพากษาแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมเป็นอิสระจากศาล ศาลที่พิพากษาคดีนั้นเป็นอันหมดอำนาจเหนือคำพิพากษานั้นอีกต่อไป ประการที่สองผลผูกพันในทางกฎหมายของคำพิพากษา หมายความว่า คู่ความไม่อาจโต้แย้งคำพิพากษานั้นได้อีกต่อไป กล่าวเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญ โดยเหตุที่ไม่มีศาลใดเป็นศาลที่อยู่ในลำดับที่เหนือกว่าศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญตัดสินแล้ว คู่ความย่อมไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญไปยังศาลอื่นได้อีก ยิ่งไปกว่านั้นรัฐสภาย่อมไม่อาจตรากฎหมายยกเลิกคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย

มีประเด็นที่พึงพิจารณาเกี่ยวกับผลผูกพันของคำวินิจฉัย (หรือคำสั่งชี้ขาด) ของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ว่าในกระบวนการพิจารณาที่ศาลอื่นส่งเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความของด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติที่ศาลต้องใช้ในคดี และศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ารัฐบัญญัติดังกล่าว

ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ต่อมาภายหลังศาลอื่นจะส่งเรื่องมาให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติดังกล่าวได้อีกหรือไม่ อันที่จริงแล้วปัญหานี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตในแง่ของเวลาของความผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กรณีเช่นนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตในแง่เวลาของความผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กรณีเช่นนี้มีความเห็นทางวิชาการว่าความผูกพันทางเนื้อหาของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมสิ้นสุดลง หากข้อเท็จจริงที่มีผลต่อการวินิจฉัยชี้ขาดได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหมายความว่าศาลอื่นอาจขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติที่ได้เคยวินิจฉัยไปแล้วอีกครั้งหนึ่งก็ได้ และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ก็มีความเห็นทำนองเดียวกันนี้⁹ ทั้งนี้เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวก็คือการยอมให้ศาลอื่นส่งปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยไปแล้วว่าไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยอีกครั้งจะช่วยให้ศาลรัฐธรรมนูญมีโอกาสทบทวนคำวินิจฉัยของตน การเปิดโอกาสดังกล่าวเมื่อชั่งน้ำหนักกับความมั่นคงและความเชื่อถือของสาธารณชนต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว เห็นกันว่ามีน้ำหนักมากกว่า ดีกว่าที่จะให้ความผูกพันต่อวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดำรงอยู่อย่างแข็งแกร่งไม่อาจทบทวนตรวจสอบใหม่ได้ถึงแม้ว่าข้อเท็จจริงจะได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากแล้วก็ตาม

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว คำวินิจฉัยหรือคำสั่งดังกล่าวนั้นผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญของทั้งสหพันธ์และมลรัฐทุกองค์กรตลอดจนผูกพันหน่วยงานของรัฐทั้งหมด ซึ่งหมายความว่าโดยหลักแล้วในแง่บุคคล คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่ผูกพันบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลในระบบกฎหมายเอกชน มีปัญหาต้องพิจารณาต่อไปว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นผูกพันศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ ปัญหานี้ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าศาลมีอำนาจที่จะกลับคำวินิจฉัยที่ศาลเองเคยได้วินิจฉัยไปแล้วได้¹¹ นับตั้งแต่ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเริ่มปฏิบัติหน้าที่ใน ค.ศ.1951 จนกระทั่งถึง ค.ศ.1987 กล่าวคือในช่วงเวลา 46 ปี ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้วินิจฉัยชี้ขาดคดีทั้งสิ้นประมาณ 3500 กว่าคดีในจำนวนคดีดังกล่าวนี้มีการกลับคำวินิจฉัยเพียง คำวินิจฉัย ประเด็นที่น่าพิจารณายังคงมีอยู่ต่อไปว่า ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ารัฐบัญญัติที่รัฐสภาตราขึ้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยนั้นจะมีผลผูกพันรัฐสภามีให้ตรารัฐบัญญัติที่เนื้อหาอย่างเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับรัฐบัญญัติดังกล่าวขึ้นใช้บังคับในภายหลังหรือไม่ ปัญหาเป็นปัญหาที่องค์คณะที่หนึ่งองค์คณะที่สองวางแนวคำวินิจฉัยไว้แตกต่างกัน ในขณะที่องค์คณะที่หนึ่งเห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่ารัฐบัญญัติฉบับใดฉบับหนึ่งขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่มีผลขัดขวางมิให้รัฐสภาตรากฎหมายที่มีเนื้อหาเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันขึ้นใช้บังคับอีกครั้งหนึ่ง องค์คณะที่สองกลับเห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลเป็น

การห้ามตรากฎหมายที่มีเนื้อหาลักษณะเดียวกันซ้ำอีก (Normwiederholungsverbot) เป็นที่น่าแปลกใจ ที่ความเห็นของทั้งสององค์คณะในเรื่องนี้ไม่ตรงกัน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติไม่เคยเกิดปัญหา ดังกล่าว เนื่องจากรัฐสภาจะปฏิบัติตามความเห็นที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

2. วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย

สถานะ โครงสร้าง และเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

2.1 สถานะของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรียมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ค่อนข้างยาวนานเมื่อเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ในโลก ออสเตรียมีศาลแห่งอาณาจักร (Reichsgericht) ซึ่งหากพิจารณาจากอำนาจหน้าที่แล้วย่อมถือว่าลักษณะเป็นศาลรัฐธรรมนูญตั้งแต่ ค.ศ.1868 ในปี ค.ศ.1920 ซึ่งเป็นปีที่ออสเตรียประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ใหม่นั้น อำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญได้รับการโอนไปให้แก่ศาลที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นใหม่ซึ่งเรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” (Verfassungsgerichtshof-VfGH) ระบบศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรียที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแม่แบบของศาลรัฐธรรมนูญในหลายประเทศทั่วโลก เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน อิตาลี ตุรกี สเปน หรือโปตุเกส เป็นต้น

ระบบองค์กรตุลาการตามรัฐธรรมนูญของออสเตรียแยกออกได้เป็น 2 ระบบใหญ่ๆ คือ ระบบศาลธรรมดาหรือศาลยุติธรรม (Ordentliche Gerichtsbarkeit) ซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ใน มาตรา 82 ถึง 94 ของรัฐธรรมนูญฯ และระบบศาลในทางกฎหมายมหาชน (Gerichtsbarkeit des öffentlichen Rechts) ซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 129 ถึง 148 ของรัฐธรรมนูญฯ ระบบศาลในกฎหมายมหาชนสามารถจำแนกออกได้อีกเป็น 2 ระบบศาลด้วยกัน คือ ระบบการปกครองและระบบศาลรัฐธรรมนูญ โดยปกติแล้ว หากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะ ย่อมจะต้องนำเอา บทบัญญัติที่เกี่ยวกับศาลธรรมดามาใช้บังคับกับระบบศาลในกฎหมายมหาชนด้วย ศาลรัฐธรรมนูญในออสเตรียมีฐานะเป็นองค์กรตุลาการซึ่งทำหน้าที่หลักในการควบคุมตรวจสอบกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เนื่องจากระบบกฎหมายออสเตรียโดยอิทธิพลของนักคิดทางกฎหมายคนสำคัญอย่าง Adorf Merki เห็นว่าการตรากฎหมายเป็นการใช้กฎหมายอย่างหนึ่งซึ่งอาจตรวจสอบในทางตุลาการได้อย่างเดียวกับการใช้กฎหมายในกรณีอื่นๆ และ Hens Kelsen นักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งในศตวรรษที่ 20 ก็เห็นว่าการใช้กฎหมายย่อมต้องผูกพันและสอดคล้องกับกฎหมายที่ได้รับการใช้นั้น ความสอดคล้องดังกล่าวสามารถตรวจสอบได้ในทางกฎหมาย โดยพื้นฐานความคิดเช่นนี้จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรียเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวาง

2.2 โครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ

2.2.1 ข้อพิจารณาทั่วไป

ศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรียประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญหนึ่งคน รองประธานศาลรัฐธรรมนูญหนึ่งคน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นสิบสองคน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองหกคน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสิบสี่คนและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองทั้งหมดได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ ทั้งนี้ โดยที่ในการแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ รองประธาน ศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหกคน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองสามคนนั้น ประธานาธิบดีต้องผูกพันตามรายชื่อที่คณะรัฐมนตรีได้เสนอรายชื่อที่คณะรัฐมนตรีเสนอนั้นจะต้องคัดเลือกมาจากผู้พิพากษา ข้าราชการฝ่ายปกครอง และศาสตราจารย์คณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัย สำหรับการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหลืออีกหกคนและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองอีกสามคนนั้นให้ประธานาธิบดีแต่งตั้งจากรายชื่อของบุคคลที่สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ (Nationalrat) เสนอ เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสมคนและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองสองคน และจากรายชื่อบุคคลที่สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ (Bundesrat) เสนอ เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามคนและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองหนึ่งคน ตามรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 147 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองทุกคนต้องสำเร็จการศึกษาวิชานิติศาสตร์และจะต้องมีประสบการณ์ในการทำงานอย่างน้อยสิบปี ยิ่งไปกว่านั้นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองจะดำรงตำแหน่งใดๆ ในพรรคการเมือง ในรัฐบาลแห่งสหพันธ์และมลรัฐ ในสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนในสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ไม่ได้

2.2.2 การบริหารและการอำนวยการศาลรัฐธรรมนูญ

การบริหารและการอำนวยการในการทำงานขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจของประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 3 วรรค 1 ในกรณีที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่แทน ตามตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 3 วรรค 2 หากรองประธานไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อยู่ ณ กรุงเวียนนาและเป็นตุลาการที่มีวุฒิสูงสุดทำหน้าที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตามตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 3 วรรค 3 กฎเกณฑ์ดังกล่าวให้นำมาบังคับใช้กรณีที่ตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญว่างลงด้วย มีข้อสังเกตว่านอกจากประธานศาลรัฐธรรมนูญแล้ว รองประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการได้รับรายงานเกี่ยวกับการบริหารและอำนวยการ

ต่างๆ ของศาลรัฐธรรมนูญตลอดเวลาและมีอำนาจในการตรวจเอกสาร บันทึกลงจดหมายเหตุ และข้อสังเกตต่างๆ ได้ด้วย ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย ข้อ 3 วรรค 2 อย่างไรก็ตาม การบริหารงานบุคคลและทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ กำหนดโดยรัฐบัญญัติให้เป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีแห่งสหพันธ์ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 13 วรรค 1 ซึ่งนายกรัฐมนตรีจะกระทำโดยข้อเสนอแนะของประธานศาลรัฐธรรมนูญ รองประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวน ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 13 วรรค 2

2.2.3 ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรวินิจฉัยทางตุลาการ

ศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรีย ไม่ได้แยกองค์คณะเป็นสององค์คณะเด็ดขาดกันในลักษณะศาลแฝดเหมือนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ที่ประชุมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออสเตรียซึ่งเป็นองค์กรทางตุลาการประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 6 วรรค 1 (14 คน) ทั้งนี้โดยมีประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นประธานที่ประชุม ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 3 วรรค 1 อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติมักปรากฏเสมอที่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญในข้อพิพาทหลายกรณีกระทำลงโดยองค์คณะเล็ก ซึ่งมีจำนวนตุลาการน้อยกว่าองค์คณะปกติ และเป็นปัญหาถกเถียงกันอยู่ว่าศาลรัฐธรรมนูญกระทำได้หรือไม่ เนื่องจากมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจนบางกรณีเท่านั้น¹¹

ในการออกนั่งพิจารณาและการประชุมปรึกษา ประธานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นประธานในการนั่งพิจารณาและการดำเนินการประชุมได้ ก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณา ประธานศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเชิญรองประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนให้เข้าร่วมการดำเนินกระบวนการพิจารณาในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดไม่อาจเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาได้หรือในกรณีที่ตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่างลง ให้เชิญตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองเข้าร่วมมาเป็นองค์คณะดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน ทั้งนี้ การเชิญตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองเข้ามาเป็นองค์คณะนั้นจะต้องคำนึงด้วยว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้หรือตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ว่างลงนั้นเป็นตำแหน่งในส่วนที่มาจากเสนอชื่อขององค์กรใดระหว่างคณะรัฐมนตรี สมาชิกแทนราษฎร และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ และจะต้องเชิญตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองในส่วนที่องค์กรนั้นๆ เสนอชื่อเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่แทนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่สามารถสำรองในส่วนที่องค์กรนั้นๆ เสนอชื่อเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่แทนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือทำหน้าที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในตำแหน่งที่ว่างในกระบวนการพิจารณานั้น

ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีความสามารถในการประชุมและลงมติ หากประธานในที่ประชุมและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนอย่างน้อยแปดคนเป็นองค์คณะในกรณีที่ยกเว้นตามที่รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญอาจมีมติได้หากองค์คณะนั้นประกอบด้วยประธานในที่ประชุมและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนอย่างน้อยสี่คน (องค์คณะเล็ก Kleiner senat)

2.3 เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญออสเตรียได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.3.1 อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินระหว่างสหพันธ์ มลรัฐ และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องเป็นกรณีที่สิทธิเรียกร้องตามข้อพิพาทไม่อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมหรือไม่อาจเป็นยุติได้โดยคำสั่งทางปกครอง ข้อพิพาทดังกล่าวมักจะเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการเฉลี่ยเงินและทรัพย์สิน (Finanzausgleich) ระหว่างมลรัฐและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญออสเตรียกรณีนี้เรียกกันในภาษาเยอรมัน “Kausalgerichtsbarkeit” ว่า ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 137 รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ รูปแบบกระบวนการพิจารณาข้อพิพาทประเภทนี้คล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาความแพ่ง

2.3.2 อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรต่างๆ อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญออสเตรียในกรณีนี้อาจแยกออกได้เป็นประเภทย่อยๆ ดังนี้ คือ อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลกับองค์กรฝ่ายปกครองระหว่างศาลปกครองกับศาลอื่น (รวมทั้งระหว่างศาลปกครองกับศาลรัฐธรรมนูญเอง) ระหว่างมลรัฐกับมลรัฐ และระหว่างมลรัฐกับสหพันธ์ ทั้งนี้ตามมาตรา 138 วรรค 1 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย

อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดว่าการกระทำในทางนิติบัญญัติหรือการบังคับการตามกฎหมายเป็นอำนาจหน้าที่ของมลรัฐหรือสหพันธ์ ทั้งนี้โดยต้องมีคำร้องจากรัฐบาลแห่งมลรัฐหรือรัฐบาลแห่งสหพันธ์พร้อมทั้งร่างกฎหมายหรือร่างกฎแนบไปพร้อมคำร้องด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 138 วรรค 2)

อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับการตีความบทบัญญัติที่ว่าด้วยสถาบันตรวจเงินแผ่นดิน (Rechnungshof) หรืออำนาจของสถาบันตรวจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างสถาบันตรวจเงินแผ่นดิน (Volksanwaltschaft) หรือ สถาบันตรวจการปกครองแผ่นดิน กับองค์กรฝ่ายปกครองสูงสุดต่าง ๆ (Oberste organen der Verwaltung)

อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทอันเกิดจากความตกลงหรือสัญญาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของมลรัฐหรือสหพันธ์ระหว่างมลรัฐด้วยกัน (กรณีเรียกว่า “Horizontal gliedstaatsvertrag” ศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจวินิจฉัยก็ต่อเมื่อมีการระบุไว้ในสัญญา) หรือระหว่างมลรัฐกับสหพันธ์ มีอำนาจวินิจฉัยตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 138 a วรรค 1)

2.3.3 อำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย (หมายถึงรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับที่สูงกว่า) ของกฎบัญญัติ และสัญญาระหว่างประเทศ

อำนาจในการควบคุมการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐบัญญัติและรัฐธรรมนูญของกฎที่ตราขึ้น โดยองค์กรการฝ่ายปกครองของสหพันธ์หรือมลรัฐ 12 ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐบัญญัติหรือรัฐธรรมนูญของกฎได้เองหากจำเป็นต้องใช้กฎนั้นในการวินิจฉัยคดี หรืออาจวินิจฉัยเพราะเหตุที่ศาลอื่นยื่นคำร้องขอให้ตรวจสอบเนื่องจากศาลนั้นต้องใช้กฎนั้นในคดี หรือรัฐบาลแห่งสหพันธ์ยื่นคำร้องว่ากฎที่ออกโดยองค์กรฝ่ายปกครองของมลรัฐไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือรัฐบาลแห่งมลรัฐยื่นคำร้องว่ากฎที่ออกโดยองค์กรฝ่ายปกครองแห่งสหพันธ์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือสถาบันตรวจการปกครองแผ่นดินยื่นคำร้องว่ากฎที่ออกโดยองค์กรฝ่ายปกครองของสหพันธ์หรือของมลรัฐไม่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจสอบในกรณีนี้เป็นการตรวจสอบแบบนามธรรม ไม่จำเป็นต้องมีคดีหรือข้อพิพาทอันเป็นรูปธรรมเกิดขึ้น นอกจากนี้บุคคลทั่วไปก็อาจยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกฎได้ แต่ทั้งนี้ต้องยื่นยืนยันว่ากฎดังกล่าวกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของตนโดยตรงอย่างไร การตรวจสอบในกรณีนี้เป็นการตรวจสอบแบบรูปธรรม

อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายแม่บทของกฎเกณฑ์ที่บัญญัติซ้ำ โดยองค์กรสูงสุดทางปกครอง อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญกรณีนี้เกิดจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ หรือมลรัฐบัญญัติให้อำนาจแก่นิติบัญญัติในการตรากฎหมายแม่บทและมอบอำนาจให้ฝ่ายปกครองไปออกกฎหมายโดยมีข้อความอย่างเดียวกับกฎหมายแม่บทกำหนดการใช้บังคับเองได้ แต่ต้องมีเนื้อความเหมือนกัน กรณีที่ฝ่ายปกครองออกกฎเกณฑ์ที่บัญญัติซ้ำไม่ตรงกันกับกฎหมายแม่บท รัฐบาลแห่งมลรัฐ รัฐบาลแห่งสหพันธ์หรือผู้ที่จะต้องเสียหายเพราะเหตุดังกล่าวอาจร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบได้

อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติที่ตราขึ้น โดยมลรัฐหรือสหพันธ์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 140 อำนาจดังกล่าวนี้ครอบคลุมถึงการตรวจสอบว่ารัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและรัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์หรือไม่ด้วย

อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย (รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น) ของสัญญาระหว่างประเทศ

อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้ง อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด

สมาชิกภาพที่ได้รับจากการเลือกตั้ง และอำนาจในการชี้ขาดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับผลของการลงประชามติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 141

อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคำฟ้องที่มีผลต่อองค์กรของรัฐ (Staatsgerichtsbarkeit) เช่นคำฟ้องว่าประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐจงใจกระทำการขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยที่ประจักษ์ร่วมกันระหว่างสภาผู้แทนราษฎรและสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ (Bundesversammlung)

คำฟ้องว่ารัฐมนตรีในรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐจงใจกระทำการขัดต่อกฎหมายโดยสภาผู้แทนราษฎร

คำฟ้องว่ารัฐมนตรีในรัฐบาลแห่งมลรัฐจงใจกระทำการขัดต่อกฎหมายโดยสภาผู้แทนราษฎรของมลรัฐ

อำนาจในฐานะเป็นศาลปกครองพิเศษ (Sonderverwaltungsgerichtshof) ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 141 b ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคำฟ้องโต้แย้งคำสั่งทางปกครองที่ออกมาโดยกระบวนพิจารณาที่เป็นทางการ (Bescheide) หรือโต้แย้งใช้กำลังทางกายภาพบังคับปัจเจกบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในกรณีที่ได้ต่อสู้จนสิ้นหนทางในศาลอื่นแล้ว (Erechpfung des Instanzenzuges) และโจทก์ต่อสู้ว่าคำสั่งทางปกครองดังกล่าวขัดต่อสิทธิส่วนบุคคลที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหรือออกมาโดยอาศัยฐานของกฎหมายที่ขัดต่อกฎหมาย

2.3.4 อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ตามที่รัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์กำหนด ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 145 เนื่องจากปัจจุบันยังไม่ได้มีการตรากฎหมายดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญออสเตรียจึงยังไม่เคยใช้อำนาจในส่วนนี้

2.4 กฎเกณฑ์และสถานะของกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

2.4.1 ข้อความทั่วไป

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญออสเตรียไม่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ แต่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติที่เรียกว่า “รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ” (Verfassungsgerichtshofgesetz) บทบัญญัติที่เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มีหลักการสำคัญที่จะแยกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ คือ

1) ในส่วนที่เกี่ยวกับเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญออสเตรเลียได้บัญญัติเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเอาไว้อย่างสมบูรณ์และเด็ดขาดในมาตรา 137 ถึง 145 และไม่มีบทบัญญัติใดในรัฐธรรมนูญที่อนุญาตให้รัฐสภาตรากฎหมายเพิ่มเติมอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญได้ หลักการที่แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญของออสเตรเลียบัญญัติในเรื่องเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเอาไว้อย่างเด็ดขาดปรากฏในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 15 วรรค 2 ที่กำหนดให้การยื่นคำร้องจะต้องอ้างบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เป็นฐานอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญด้วย

2) ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 147 ได้กำหนดองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ ที่มาของศาลรัฐธรรมนูญ คุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ลักษณะต้องห้ามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่ง ประธานและรองประธานศาลรัฐธรรมนูญ วาระการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การพ้นจากตำแหน่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงเอาไว้อย่างชัดเจน

3) ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์การและวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ นั้น รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 148 ได้บัญญัติให้มีการกำหนดรายละเอียดในรัฐบัญญัติและในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญเองที่ออกโดย อาศัยอำนาจจากรัฐบัญญัติดังกล่าว

2.4.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Verfassungsgerichtshofsgesetz) และข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ (Geschäftsordnung des verfassungsgerichtsofs)

โดยที่รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 148 ได้บัญญัติให้มีการกำหนดรายละเอียดของการจัดองค์การและวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐบัญญัติและข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญที่อาศัยอำนาจจากรัฐบัญญัติ จึงได้มีการตรารัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลียซึ่งศาลรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันขึ้นใน ค.ศ.1953 ส่วนกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลียซึ่งศาลรัฐธรรมนูญตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจจากรัฐบัญญัตินั้น ได้ตราขึ้น ใน ค.ศ.1946 และได้มีการรับเอามาใช้โดยรัฐบัญญัติฯ ค.ศ.1953 จนกระทั่งปัจจุบัน

หากพิจารณาโครงสร้างของกฎหมายแล้ว รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรเลีย ประกอบด้วยโครงสร้าง 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการจัดองค์การศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 1-14) และส่วนที่ 2 ว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 15-88) ทั้งนี้โดยมาตราสุดท้ายของกฎหมาย คือ มาตรา 89 บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการและปฏิบัติให้เป็นไปตามรัฐบัญญัติฉบับนี้ ในส่วนของวิธีพิจารณานั้น ได้มีการแยกบทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาทั่วไป (มาตรา 15-36) ออกจากบทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาเฉพาะคดี (มาตรา 36a-88)

ถึงแม้ว่าได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญค่อนข้างละเอียด และได้เปิดโอกาสให้ศาลรัฐธรรมนูญออกข้อกำหนดได้ในกรอบของรัฐธรรมนูญก็ตามก็ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญนี้ว่าในกรณีที่รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติในเรื่องใดในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาไว้ให้นำเอาบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม นอกจากนี้ในวิธีพิจารณาคดีเฉพาะเรื่อง เช่น การฟ้องถอดถอนรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งโดยมติของสภาผู้แทนราษฎรเนื่องจากรัฐมนตรีจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อกฎหมาย มาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้นำเอาบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย

มีข้อสังเกตว่าวิธีพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลียได้รับการออกแบบให้เป็นกระบวนการพิจารณาแบบมีข้อพิพาท (Streitige parteiverfahren) ในทุกกรณี ไม่เว้นแม้แต่การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ทั้งนี้โดยให้องค์กรที่ตรากฎหมายอยู่ในสถานะที่เป็นผู้ร้อง ซึ่งจะต้องต่อสู้ชี้แจงความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ตนตราขึ้น การออกแบบหรือจัดโครงสร้างวิธีพิจารณาให้เป็นไปในลักษณะของการต่อสู้กันในคดี ส่งผลให้วิธีพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลีย มีลักษณะเป็นการต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม ทำนองเดียวกับที่ปรากฏในศาลอื่น

ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานะของกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรเลีย นั้น จะเห็นได้ชัดว่ารัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรเลียเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา หากเทียบเคียงกับลำดับชั้นกฎหมายในระบบกฎหมายของไทยแล้ว ก็จะมีฐานะเป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ สำหรับข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายที่เสริม รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกำหนัดกระบวนการวิธีพิจารณาและการทำงานของศาลนั้น รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 14 วรรคหนึ่ง บัญญัติมอบอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญตราขึ้น และให้นายกรัฐมนตรีประกาศในรัฐกิจจานุเบกษา ทั้งนี้โดยที่มาตรา 14 วรรคสองของรัฐบัญญัติดังกล่าว ได้มอบอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการ เพื่อให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปได้ ตลอดจนมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือประชุมปรึกษาด้วย อย่างไรก็ตาม การลงโทษบุคคลที่ก่อความวุ่นวาย ในบริเวณศาลหรือบุคคลที่ก่อความวุ่นวาย ในบริเวณศาลหรือบุคคลที่คู่มั่นเหยียดหยามศาลอันเป็นโทษปรับหรือขังนั้น ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจกำหนดขึ้นเองได้อีก

สำหรับการดูแลและการรับทราบข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติงานศาลรัฐธรรมนูญนั้น รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญจัดทำรายงานประจำปี และส่งรายงานดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีทราบ ในรายงานนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญระบุข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ตลอดจนประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานในแต่ละปีด้วย

มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาอีกประการหนึ่งว่า มีข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ออस्टเรียมีสถานะในทางกฎหมายอย่างไร หากพิจารณาในแง่อำนาจที่จะได้รับจะเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญได้รับมอบอำนาจดังกล่าวมาจากฝ่ายนิติบัญญัติ อย่างไรก็ตาม ในออสเตรีย นักนิติศาสตร์ไม่ถือว่าข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ มีสถานะทางกฎหมายเป็น กฎทางปกครอง (Verordnung) แต่เห็นว่าข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายทั่วไป ชนิดพิเศษ (Rechtsnormsui generis) ซึ่งอยู่ในลำดับชั้นที่ต่ำกว่ารัฐบัญญัติ ข้อกำหนดดังกล่าวมีลักษณะเช่นเดียวกับข้อกำหนดที่ปรากฏในศาลปกครอง คือกำหนดรายละเอียดในทางเทคนิค เกี่ยวกับวิธีพิจารณา เช่น การลงนามในคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง หรือการประกาศคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง วิธีการของตรวจเอกสาร หรือกำหนดการจัดองค์การศาลในรายละเอียด เช่น การจัดหน่วยงาน ภายในที่ดูแลเรื่องพยานหลักฐาน เอกสารต่างๆ เป็นต้น

2.5 บทบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญ

2.5.1 เนื้อหาและรูปแบบของคำฟ้อง

ในการยื่นฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผู้ยื่นคำฟ้องต้องทำคำฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษร ในคำฟ้องนั้นต้องอ้างอิงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัย ผู้ยื่นคำฟ้องต้องบรรยายข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี ตลอดจนคำขอที่ชัดเจนแน่นอน ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 15 วรรคสอง นอกจากนี้ผู้ยื่นคำฟ้องอาจอธิบายข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคำฟ้องโดยละเอียดมาด้วยก็ได้ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 17 วรรคสี่ โดยหลักแล้วการยื่นคำฟ้องจะต้องกระทำโดยทนายความผู้ได้รับมอบอำนาจเต็ม ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 17 วรรคสอง เว้นแต่คำฟ้องขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 140 วรรค 1 อันเป็นคำฟ้องที่เกิดขึ้นจากมติไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งมลรัฐ การยื่นคำฟ้องไม่จำเป็นต้องกระทำโดยทนายความผู้ได้รับมอบอำนาจเต็ม อย่างไรก็ตาม ในการแถลงต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น คู่ความอาจจะแถลงต่อศาลโดยไม่ใช้ทนายความก็ได้

คำฟ้องใดที่กระทำโดยไม่ถูกต้องตามแบบหรือมีเนื้อหาไม่ถูกต้องครบถ้วน และเป็นกรณีที่อาจจะแก้ไขให้ถูกต้องครบถ้วนได้ ให้ตุลาการผู้รับผิดชอบสืบสวนส่งคำฟ้องคืนให้แก่ผู้

ยื่นคำฟ้องเพื่อให้บุคคลดังกล่าวแก้ไขให้ถูกต้องครบถ้วนในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่ไม่มีกรแก้ไขให้ถูกต้องในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่าเป็นการปฏิเสธคำฟ้องเพราะผู้ยื่นคำฟ้องไม่แก้ไขคำฟ้องให้ถูกต้อง ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 18 และ 19

2.5.2 ขั้นตอนก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณา (Vorverfahren)

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว ให้ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนส่งคำฟ้องให้แก่ผู้ถูกฟ้อง และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเสนอคำให้การและความเห็น ในขั้นตอนนี้ ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนมีอำนาจคำสั่งที่เกี่ยวกับการอันจำเป็นสำหรับการเตรียมกระบวนการพิจารณา โดยไม่ต้องขอมติจากองค์คณะ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 20 วรรคหนึ่ง ตลอดจนมีอำนาจในการให้คู่ความแถลงเป็นหนังสือได้ด้วย ตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย ข้อ 15 วรรคสอง

2.5.3 กระบวนการพิจารณา

โดยหลักแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะทำคำวินิจฉัยภายหลังจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาในศาลเสร็จสิ้นลง ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 19 วรรคหนึ่ง การกำหนดการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาด้วยวาจาเป็นอำนาจของประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 22 ซึ่งจะเริ่มต้นด้วยการแถลงสรุปข้อเท็จจริงโดยตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวน ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 25 หลังจากนั้นจึงเปิดโอกาสให้มีการแถลงและซักค้าน โดยคู่ความทั้งสองฝ่าย ในทางปฏิบัติการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาขึ้นน้อยมาก เนื่องจากรัฐบัญญัติสำคัญด้านศาลรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาได้ หากเอกสารหลักฐานที่ปรากฏในคำความเพียงพอที่จะวินิจฉัย และการเปิดกระบวนการพิจารณาโดยวาจาไม่อยู่ในความคาดหมายของศาลว่าจะมีพยานหลักฐานใดมาสสนับสนุนอธิบายข้อกฎหมายได้อีก ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 19 วรรคสาม และวรรคสี่

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องส่งมอบเอกสารให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญตามที่ศาลรัฐธรรมนูญขอ ในกรณีที่หน่วยงานปฏิเสธไม่ส่งมอบเอกสารหรือแถลงความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้สั่งในกระบวนการพิจารณา เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้แจ้งให้หน่วยงานของรัฐทราบถึงผลร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญอาจถือเอาข้อเท็จจริงตามที่ผู้ร้องอ้างเป็นฐานในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีต่อไปได้ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 20 วรรคสอง

2.5.4 การประชุมปรึกษาคดีและการลงมติวินิจฉัย

ในการประชุมปรึกษาคดีนั้นให้ประธานการประชุมเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งต้องกระทำโดยไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ การประชุมปรึกษาคดีเริ่มต้น โดยการที่ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนร้องขอให้องค์คณะวินิจฉัยคดี พร้อมทั้งแถลงความเห็นของตนเกี่ยวกับคดี ทั้งนี้หากมีแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องนั้นแล้ว ตุลาการรับผิดชอบสำนวนจะต้องรายงานให้ที่ประชุมทราบด้วย ตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย ข้อ 30 เมื่อประชุมปรึกษาคดีเสร็จแล้ว ให้มีการออกเสียงวินิจฉัย ทั้งนี้โดยประธานการประชุมปรึกษาคดีจะเป็นผู้กำหนดประเด็นและลำดับการออกเสียงวินิจฉัยในแต่ละประเด็น อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีคำร้องขอจากตุลาการที่เป็นองค์คณะ องค์คณะจะต้องมีมติเกี่ยวกับลำดับการวินิจฉัยในแต่ละประเด็นตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 30(3) การออกเสียงวินิจฉัยให้เริ่มจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีสิทธิออกเสียงวินิจฉัยซึ่งอาวุโสที่สุดเรียงตามอายุ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 30(3) มติวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องกระทำโดยเสียงข้างมาก ทั้งนี้โดยที่ประธานในที่ประชุมไม่มีสิทธิที่ประชุมไม่มีสิทธิออกเสียงวินิจฉัย ในกรณีที่มีความเห็นแตกต่างกันเป็นหลายความเห็นหนึ่งในหลายความเห็นนั้นได้รับคะแนนเสียงวินิจฉัยกึ่งหนึ่ง ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงวินิจฉัยด้วย ให้ถือเอาความเห็นนั้นเป็นมติ ในกรณีที่ความเห็นที่แตกต่างกันสองความเห็นเป็นความแตกต่างกันในเรื่องจำนวนประธานในที่ประชุมจะชี้ขาดโดยถือเอาจำนวนกึ่งกลางระหว่างจำนวนของแต่ละความเห็นที่แตกต่างกันเป็นมติก็ได้ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 31 มติวินิจฉัยบางกรณีต้องกระทำโดยคะแนนเสียงเอกฉันท์ มีข้อสังเกตว่าในกรณีที่ไม่มีความเห็นใดในการออกเสียงลงมติวินิจฉัยได้รับคะแนนเกินกว่ากึ่งหนึ่ง รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งออสเตรียกำหนดให้มีการออกเสียงในเรื่องนั้นใหม่ หากมีการออกเสียงวินิจฉัยใหม่และการออกเสียงวินิจฉัยใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในการออกเสียงวินิจฉัยครั้งนี้ หากจำเป็นให้กำหนดประเด็นในการวินิจฉัยแตกออกเป็นประเด็นย่อยหลายประเด็น ทั้งนี้โดยจะต้องกำหนดประเด็นย่อยในการวินิจฉัยเรียงไปที่ละประเด็น ในลักษณะที่ตุลาการที่มีสิทธิออกเสียงวินิจฉัย หากได้วินิจฉัยอย่างไรไปแล้ว ในประเด็นก่อนในฝ่ายข้างน้อย ตุลาการที่มีสิทธิออกเสียงวินิจฉัยจะต้องรับเอาผลของการวินิจฉัยในประเด็นก่อนนั้นเป็นฐานสำหรับการการวินิจฉัยในประเด็นถัดไปและต้องออกเสียงวินิจฉัยในประเด็นถัดไปด้วย ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย มาตรา 32

2.5.5 คำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยต้องระบุประเด็นที่ศาลตัดสิน พร้อมทั้งเหตุผลทั้งปวงแยกออกให้เห็นชัดเจนจากประเด็นที่

ตัดสิน ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรเลีย มาตรา 37(1) ในคำวินิจฉัยจะระบุ ส่วนคะแนนเสียงที่เป็นมติ หรือระบุชื่อตุลาการว่าตุลาการคนใดออกเสียงในลักษณะใดไม่ได้ 18

โดยหลักแล้วศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีคำวินิจฉัยภายหลังจากที่ดำเนินกระบวนการ พิจารณาคำถวายสัตย์ลงให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การอ่านคำวินิจฉัยอาจจะกระทำโดย ไม่ขึ้นอยู่กับที่มาปรากฏตัวของคู่ความในคดี ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐออสเตรเลีย มาตรา 26 วรรค 1 ในทางปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลียแทบจะไม่ ปรากฏกรณีที่ศาลออกนั่งบัลลังก์อ่านคำวินิจฉัย แต่ละกรณีที่ศาลมีมติวินิจฉัยในการประชุมปรึกษา และส่งคำวินิจฉัยเป็นลายลักษณ์อักษรไปให้คู่ความในคดี ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐออสเตรเลีย มาตรา 26 วรรค 2

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกระทำในนามสาธารณรัฐและลงนามโดยตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐออสเตรเลีย มาตรา 19 วรรค 2

2.5.6 การทำความเข้าใจในคำวินิจฉัย

ระบบกฎหมายออสเตรเลียไม่เปิดโอกาสให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทำความเข้าใจ ในคำวินิจฉัยได้

2.5.7 การบังคับตามคำวินิจฉัย

หลักเกณฑ์ว่าด้วยการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐ ออสเตรเลียได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 146 การบังคับตามคำวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิ เรียกร้องตามรัฐธรรมนูญมาตรา 137 เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม ส่วนการบังคับตามคำ วินิจฉัยในกรณีอื่นๆ เป็นอำนาจหน้าที่ของประธานาธิบดี ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลรัฐธรรมนูญทำคำ ร้องขอให้ประธานาธิบดีบังคับตามคำวินิจฉัย เมื่อได้รับคำร้องดังกล่าวแล้วประธานาธิบดีจะ ได้ พิจารณาสั่งองค์กรเจ้าหน้าที่ของสหพันธ์ ของมลรัฐ ตลอดจนกองทัพให้ปฏิบัติตามต่อไป ในกรณีที่ การบังคับตามคำวินิจฉัยเป็นการบังคับกับสหพันธ์หรือมลรัฐ ไม่จำเป็นที่จะต้องมียุติการเจ้าหน้าที่ ผู้ใดลงนามรับคำสั่งของประธานาธิบดี แต่ประธานาธิบดีสามารถลงนามในคำสั่งได้เองโดยตรง ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 67

2.5.8 ลักษณะเฉพาะของกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญในศาลรัฐธรรมนูญ ออสเตรเลีย

ศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลียจะดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ก็ต่อเมื่อมีการยื่นคำร้อง และหากมีการยื่นคำร้องแล้วศาลรัฐธรรมนูญจะต้องดำเนินการ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว คำวินิจฉัยดังกล่าวย่อมมีผลผูกพันทางกฎหมายเฉพาะกับคดีที่ได้รับการวินิจฉัยเท่านั้น ศาล รัฐธรรมนูญออสเตรเลียที่ได้มีการโต้แย้งกันในกระบวนการพิจารณาเท่านั้น เช่น กรณีมีการร้องว่ารัฐ

บัญญัติมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยเฉพาะประเด็นที่มีการโต้แย้งกันเท่านั้น จะไม่ก้าวล่วงไปวินิจฉัยในประเด็นอื่นที่ไม่มีมีการโต้แย้งกัน กรณีนี้จึงแตกต่างกับศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันที่จะวินิจฉัยว่าบทบัญญัติมาตราอื่นในกฎหมายฉบับเดียวกันขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญด้วย หากศาลเห็นเอง ทั้งๆ ที่บทบัญญัติดังกล่าวอาจจะไม่เป็นประเด็นโต้แย้งกันก็ตาม

3. วิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในอดีตนั้นประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ไม่มีระบบศาลรัฐธรรมนูญในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ เนื่องจากกฎหมายคือ การแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชน ดังนั้น จึงไม่สามารถควบคุมกฎหมายที่จัดทำขึ้น โดยผู้แทนประชาชนได้ แต่ต่อมา รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับปี ค.ศ.1958 ได้จัดตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายบางประเภท โดยระบบการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสจัดเป็นระบบการควบคุมแบบป้องกัน กล่าวคือ เป็นระบบที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีการใช้อำนาจควบคุมร่างกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะมีการประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย วิธีการควบคุมดังกล่าวเป็นการให้อำนาจแก่องค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญที่จะเข้าไปควบคุมตรวจสอบสิ่งที่กำลังจะเป็นกฎหมาย ซึ่งการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญด้วยวิธีนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้องค์กฤษฎีกาปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ การควบคุมดังกล่าวเป็นการควบคุมร่างกฎหมายที่รัฐสภาได้ลงมติแล้ว และก่อนที่จะมีการประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย ร่างกฎหมายฉบับนั้นจะยังออกใช้บังคับยังไม่ได้ จนกว่าจะได้มีการวินิจฉัยถึงความถูกต้องด้วยรัฐธรรมนูญ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายนั้นตามมาตรา 61 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้กำหนดไว้ว่า ก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญตีประธานาธิบดี แห่งสาธารณรัฐหรือนายกรัฐมนตรี หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนหกสิบคน หรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนหกสิบคน อาจร้องขอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายนั้นก่อนได้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นกลไกที่นำมาใช้ในการรักษาขอบเขตระหว่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกับกฎหมายธรรมดา โดยการที่ผู้มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญสามารถร้องขอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตรวจสอบว่าร่างรัฐธรรมนูญนั้นก้าวล่วงเข้ามายุติเนื้อหาที่ควรจะเป็นกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือไม่ (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2541 หน้า 54-55) ในการพิจารณานั้นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็จะพิจารณาถึงระบบการแบ่งอำนาจในการตรากฎหมายธรรมดา กับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญก่อน โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นสำคัญ กล่าวคือ ในเรื่องใดที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าต้องตราเป็นกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เรื่องดังกล่าวแม้จะเป็นเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งก็ตาม ก็ไม่สามารถบรรจุอยู่ในร่าง

กฎหมายธรรมดาได้ และเมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจพบว่ามี การตรากฎหมายไม่สอดคล้อง กับรัฐธรรมนูญ ก็จะมีผลทำให้บทบัญญัตินั้น ไม่สามารถประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ อันเป็นวิธีการ ป้องกันล่วงหน้ามิให้กฎหมายที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก่อนที่จะมี การนำกฎหมายนั้นไปประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป (สุชาย จอกแก้ว, 2539, หน้า 67-68)

แนวความคิดที่จะให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสนั้น เริ่มมีภายหลังการปฏิวัติ ฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1789 ต่อมาได้มีนักการเมืองชื่อดังในขณะนั้น ได้อธิบายไว้ในรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ปี ค.ศ.1789 ที่เสนอให้มีลูกขุนรัฐธรรมนูญในการทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ โดย องค์กรพิเศษเป็นผู้มีอำนาจตัดสินชี้ขาดคดีที่เกิดจากการปฏิบัติการตามรัฐธรรมนูญ ด้วย แนวความคิดของ Sieyes ดังกล่าวนี้ ได้เป็นที่ยอมรับเมื่อนายพลนโปเลียน โบนาปาร์ต ทำการปฏิวัติ รัฐประหาร และได้มีการจัดตั้งองค์กรที่เรียกว่า “สภาเซเนตหรือสภาสูง ” (Senat conservateur) ทำ หน้าที่ยกเลิกการกระทำใดๆ ที่เสนอมานโดยศาลหรือรัฐบาล โดยเห็นว่าขัดรัฐธรรมนูญซึ่งต่อมาก็ได้ วิวัฒนาการจนเป็นองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเต็มรูปแบบ (Conseil constitutionnel) อย่างเช่นในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาจากการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญของคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสแล้ว เป็นระบบการควบคุมแบบป้องกัน คือ เป็นระบบการควบคุมกฎหมาย ในขณะที่ร่างและก่อนที่จะนำไปประกาศใช้จึงเป็นการควบคุมที่มีลักษณะนามธรรม ซึ่งหมายถึงการ ควบคุมที่เริ่มต้นจากบุคคลหรือองค์กรผู้มีอำนาจทางการเมืองในลักษณะที่ไม่ต้องมีครพิพาท เมื่อพิจารณา โครงสร้างของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสแม้จะได้รับการยอมรับ เสมือนเป็นศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นองค์กรหนึ่งที่ใช้อำนาจตุลาการ โครงสร้างของคณะกรรมการ นั้นจะมีคณะกรรมการอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทแรก คณะกรรมการ โดยตำแหน่งซึ่งจะ ประกอบด้วยประธานาธิบดี และประเภทที่ 2 คือ คณะกรรมการโดยการเสนอชื่อ ซึ่งจะมีทั้งหมด 9 คนนี้ 3 คน มาจากการเสนอชื่อของประธานาธิบดี อีก 3 คนมาจากการเสนอชื่อของประธานสภา ผู้แทนราษฎร ส่วนอีก 3 คนสุดท้ายมาจากการเสนอชื่อของประธานวุฒิสภา และเมื่อกรรมการ โดย การเสนอชื่ออยู่ครบ 3 ปี ต้องมีการให้กรรมการประเภทนี้ออกจากตำแหน่งหนึ่งในสาม เพื่อให้มี การเสนอชื่อใหม่และกรรมการจะดำรงตำแหน่งซ้ำอีกไม่ได้ (พิสิฐ ธรรมกุล, 2540, หน้า 71)

โดยปกติแล้ววิธีการแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญหรือผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญในหลาย ประเทศพอจะแยกได้เป็น 3 ระบบคือ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2536, หน้า 4)

1. ให้นำบุคคลเพียงคนเดียว หรือหลายคนเป็นผู้แต่งตั้ง
2. ให้องค์กรเป็นผู้แต่งตั้ง
3. ระบบผสม

ซึ่งในกรณีของฝรั่งเศสนั้นเป็นกรณีที่บุคคลหลายคนเป็นผู้แต่งตั้งนั้น โดยมอบอำนาจให้ประธานาธิบดี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภาเป็นผู้มีอำนาจซึ่งในระบบนี้แม้จะเป็นการแต่งตั้งในลักษณะการคานอำนาจกันระหว่างอำนาจบริหารและและนิติบัญญัติก็ตาม แต่มีข้อสังเกตว่าในระบบของประเทศฝรั่งเศส ถ้าพรรคการเมืองฝ่ายเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรต้องการบุคคลใดมาเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีโอกาสค่อนข้างมาก ประเด็นที่น่าสนใจในระบบของฝรั่งเศสก็คือ เหตุใดในรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสและกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของตุลาการรัฐธรรมนูญที่กฎหมายบัญญัติอยู่ในรูปของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ จึงมิได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญไว้เหมือนอย่างในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน หรือประเทศออสเตรเลีย ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะต้องการให้ระบบสรรหาตุลาการรัฐธรรมนูญหรือผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญเป็นระบบเปิด ซึ่งในทางปฏิบัติในประเทศที่มีได้กำหนดคุณสมบัติของตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญไว้ ประธานาธิบดีและผู้มีอำนาจเสนอชื่อมักจะสอบถามนักกฎหมายต่างๆ ก่อน โดยมักจะแต่งตั้งจากทนายที่มีชื่อเสียง ผู้พิพากษาระดับสูงหรือศาสตราจารย์ทางกฎหมาย โดยเฉพาะองค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐธรรมนูญในประเทศฝรั่งเศสมักจะประกอบด้วยนักปฎิวัติ เช่น ผู้พิพากษาอาชีพ และทนายความ ศาสตราจารย์ทางกฎหมาย และนักการเมือง และอดีตนักการเมืองส่วนใหญ่มักจะเป็นรัฐมนตรีควบคู่กันไป

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสนั้นจะพบว่าคณะกรรมการจะมาจากการเสนอชื่อของฝ่ายบริหาร ก็คือประธานาธิบดีและจากการเสนอชื่อของฝ่ายนิติบัญญัติโดยประธานสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อพิจารณาจากสถานะของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสจะมีเงินเดือนประจำตำแหน่งที่แน่นอน และจะดำรงตำแหน่งได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ซึ่งทำให้ไม่ต้องคำนึงถึงส่วนได้ส่วนเสียในอนาคต อีกทั้งความเกรงใจของตัวคณะกรรมการที่มีต่อผู้เสนอชื่อคนเข้ามาก่อนลดน้อยลง ซึ่งลักษณะความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในลักษณะนี้จะเป็นในรูปความรับผิดชอบต่อทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ โดยคำวินิจฉัยที่ออกมานั้นได้มีการประกาศให้สาธารณชนทราบโดยทั่วไป อันเท่ากับเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสในรูปของการไต่สวนสาธารณะโดยปริยาย

สถานะ โครงสร้าง และเขตอำนาจของตุลาการรัฐธรรมนูญ

3.1 สถานะของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Conseil constitutionnel) ได้รับการสถาปนาขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ.1958 ทั้งนี้โดยได้รับการบัญญัติไว้ในหมวด 7 ตั้งแต่มาตรา 56 ถึง มาตรา 63 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากได้รับการ

จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญโดยตรง คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่อาจถูกโต้แย้งต่อไปได้ และมีผลผูกพันองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐบาล อำนาจปกครองและอำนาจตุลาการตามมาตรา 62 หากพิจารณาในแง่นี้ย่อมต้องถือว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นศาลด้วย แม้ว่าจะไม่ได้มีรูปแบบเหมือนกับศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันหรือสาธารณรัฐออสเตรีย เนื่องจากในบางกรณีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจให้ความเห็นซึ่งไม่ใช่การวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ตลอดจนมีอำนาจในการจัดดำเนินการเลือกตั้งประธานาธิบดีและการออกเสียงประชามติอันมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจปกครองอยู่ด้วย

3.2 โครงสร้างของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

3.2.1 ตุลาการรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นประเภทที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน ประเภทที่สองเป็นประเภทที่เป็นโดยตำแหน่ง (Membres de droit) คือ บรรดาอดีตประธานาธิบดีของฝรั่งเศสทุกคน ตุลาการรัฐธรรมนูญประเภทแรกจำนวน 4 คน นั้นได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากองค์กรสูงสุดของรัฐ 3 องค์กร คือ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้โดยไม่ปรากฏว่ากฎหมายฉบับใดกำหนดคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งในส่วนที่เกี่ยวกับอายุหรือการสำเร็จการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์ไว้ และไม่ปรากฏว่ากฎหมายได้กำหนดกระบวนการคัดเลือกตุลาการรัฐธรรมนูญไว้เป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ ประธานวุฒิสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎรจึงมีดุลพินิจอย่างเต็มที่ในการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ1 สำหรับตุลาการรัฐธรรมนูญประเภทที่เป็นโดยตำแหน่ง คือ อดีตประธานาธิบดีนั้น หากยังคงมีตำแหน่งอื่นใดทางการเมือง เช่นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฯลฯ บุคคลนั้นจะต้องสละตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญทราบเท่าที่ยังคงทำหน้าที่ในทางการเมืองอยู่ (Obligation se reserve) โดยเหตุที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ออดีตประธานาธิบดีที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญไม่อาจยุ่งเกี่ยวในทางการเมืองได้ หรือกล่าวได้เป็นการเกษียณอายุในทางการเมือง จึงปรากฏในทางปฏิบัติว่าอดีตประธานาธิบดีส่วนใหญ่มักจะปฏิเสธตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ มีเพียง Rene Coty ซึ่งเป็นอดีตประธานาธิบดีในช่วงสาธารณรัฐที่มีเท่านั้นที่ดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ ส่วน Vincent Auriol อดีตประธานาธิบดีฝรั่งเศสในช่วงสาธารณรัฐที่สี่อีกคนหนึ่ง แม้จะได้ดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญแต่ก็จะได้สละภารกิจดังกล่าวใน ค.ศ.1960 ส่วนอดีตประธานาธิบดีที่ดำรงตำแหน่งในช่วงสาธารณรัฐที่ห้า คือ ตั้งแต่สถาปนารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นต้นมานั้น ไม่ปรากฏว่าได้เข้าไปทำหน้าที่เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญเลย อดีตประธานาธิบดีบางท่าน เช่น General Charles de Gaulles ได้แสดงเจตนาสละตำแหน่งตุลาการ

รัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน บางท่าน เช่น Valery Giscard d'Estaing แม้จะไม่ได้แสดงเจตนาดังกล่าวอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่ได้เข้าประชุมปรึกษาคดีในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเลย อย่างไรก็ตาม Giscard d'Estaing ได้แถลงต่อสื่อมวลชนว่าตนไม่ได้สละตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่จะพิจารณาเป็นรายคดีไปว่าคดีใดที่ตนเห็นสมควรก็จะเข้าร่วมการพิจารณาคดีด้วย ซึ่งถ้อยแถลงดังกล่าวก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก เนื่องจาก Giscard d'Estaing ยังคงมีบทบาทในทางการเมืองอยู่หลังจากที่พ้นจากตำแหน่งประธานาธิบดีแล้ว แม้กระนั้นในการประชุมปรึกษาคดี Giscard d'Estaing ก็ไม่เคยเข้าประชุมเลย แต่ขอลาประชุมเสมอ ในทางปฏิบัติจึงไม่มีกรณีที่จะต้องพิจารณาความมีส่วนได้เสียในคดีของ Giscard d'Estaing ส่วนอดีตประธานาธิบดีในสาธารณรัฐที่ห้าอีกคนหนึ่งคือ Francois Mitterrand ก็ไม่ได้ปฏิบัติภารกิจในฐานะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเช่นกัน ถึงแม้ว่า Mitterrand จะไม่ได้แสดงเจตนาสละตำแหน่งดังกล่าวอย่างชัดเจน เนื่องจาก Mitterrand มีปัญหาด้านสุขภาพ และเสียชีวิตในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามมีการคาดหมายกันว่า หาก Mitterrand ไม่ป่วย Mitterrand ก็คงปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับ General Charles de Gaulle คือ แสดงเจตนาสละตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งปฏิเสธไม่รับเงินค่าตอบแทนการดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญเช่นกัน

3.2.2 ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐมาตรา 56 วรรค 3 บัญญัติให้ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐแต่งตั้งประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่าตามกฎหมาย ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐแต่งตั้งให้ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจาก การแต่งตั้งหรือตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นโคเนตำแหน่ง (อดีตประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ) เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญก็ได้ ในทางปฏิบัติประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐจะแต่งตั้งประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจากตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจาก “โคเวตา” การแต่งตั้งของตนเสมอ

ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นเพียง “ผู้ทรงสิทธิคนแรกในบรรดาผู้ทรงสิทธิที่เท่าเทียมกัน” (Primus inter pares) เท่านั้น แต่ยังมีบทบาทอย่างมากในกรณีที่มติที่ออกมามีคะแนนเสียงเท่ากัน เนื่องจากมาตรา 56 วรรค 3 บัญญัติให้ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด ในกรณีที่มติดีออกจากมีคะแนนเสียงเท่ากัน ยิ่งไปกว่านั้นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจบางประการตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1958 และตามกฎหมายประเพณี ทั้งอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา ทั้งอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา และอำนาจในงานทางธุรการและทางปกครอง เช่น อำนาจในการแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวน อำนาจในการเป็นประธานการประชุมปรึกษาคดี อำนาจในการเสนอประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ อำนาจในการกำหนดการใช้งบประมาณประจำปี เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วประธานคณะกรรมการรัฐธรรมนูญยังเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของบรรดาเจ้าหน้าที่ข้าราชการฝ่ายตุลาการ และถือว่าเป็นผู้แทนของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญในการติดต่อสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ตลอดจนในงานรัฐพิธีด้วย

อำนาจที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ของประธานคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่าจะเป็นอำนาจในทางสัญลักษณ์ คือ อำนาจในกระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยเหตุที่รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสกำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งประธานาธิบดี ตลอดจนประกาศผลการเลือกตั้งและวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการเลือกตั้งดังกล่าว ในทางปฏิบัตินับตั้งแต่ ค.ศ.1965 เป็นต้นมาประธานคณะกรรมการรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้ประกาศให้เป็นผู้ที่ชนะการเลือกตั้งได้เป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐในรัฐพิธีอย่างเป็นทางการ การแสดงออกซึ่งอำนาจดังกล่าวของประธานคณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีผลเป็นการสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ด้วยโดยปริยายข้อพิจารณาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของตุลาการรัฐธรรมนูญตุลาการรัฐธรรมนูญที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร มีสถานะเสมือนเป็นผู้พิพากษา ความเป็นอิสระของตุลาการรัฐธรรมนูญเหล่านี้เห็นได้จากที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว 9 ปี ในกรณีที่ตุลาการรัฐธรรมนูญที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งดังกล่าวถึงแก่กรรมในระหว่างดำรงตำแหน่ง ให้คัดเลือกและแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญคนใหม่แทน อย่างไรก็ตาม ตุลาการรัฐธรรมนูญที่เข้าไปดำรงตำแหน่งแทนนั้นอาจได้รับคัดเลือกและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญได้อีกครั้งหนึ่ง หากวาระดำรงตำแหน่งที่ตนเข้าไปแทนที่นั้นน้อยกว่า 3 ปี สำหรับตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งนั้นจะอยู่ในตำแหน่งจนสิ้นอายุ

มาตรา 57 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสบัญญัติห้ามมิให้ตุลาการรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ขยายข้อห้ามมิให้ตุลาการรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งอื่นๆ ออกไปอีก คือ ห้ามมิให้ตุลาการรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งให้ฝ่ายบริหาร ตลอดจนตำแหน่งในสภาเศรษฐกิจและสังคม ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังกล่าว ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจะสละตำแหน่งที่ขัดต่อการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าว หากไม่ปรากฏว่าบุคคลนั้นแสดงเจตนาสละตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญภายในแปดวันนับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง อย่างไรก็ตาม การห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งที่ขัดกับความเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญหาได้มีความหมายเลยไปถึงขนาดที่ห้ามมิให้ตุลาการรัฐธรรมนูญลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งที่ขัดต่อความเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งในระบบกฎหมาย

ฝรั่งเศส ตุลาการรัฐธรรมนูญอาจลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อเป็นประธานาธิบดีหรือเป็นสมาชิกรัฐวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ โดยไม่จำเป็นต้องลงออกจากการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญก่อน เพียงแต่เมื่อได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้ว ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้นั้นจะต้องตัดสินใจว่าคุณจะดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญต่อไปหรือจะดำรงตำแหน่งที่คุณได้รับเลือกตั้ง

ในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ต่อตำแหน่งหรือต่อความเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ รัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญต้องดำรงตนให้สมแก่เกียรติศักดิ์แห่งการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ และห้ามกระทำการใดๆ อันส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระแห่งตน (Obligation de reserve) ตุลาการรัฐธรรมนูญจะแสดงความเห็นให้ปรากฏต่อสาธารณะเกี่ยวกับเรื่องที่เคยเป็นหรืออาจจะเป็นคดีไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ข้อห้ามที่มีให้ตุลาการรัฐธรรมนูญแสดงความเห็นนี้ไม่ครอบคลุมถึงการสอนในมหาวิทยาลัย และการให้ความเห็นเป็นการส่วนตัวโดยไม่มีคำตอบแทน การจัดองค์การภายในและงานธุรการถึงแม้ว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสจะเป็นสถาบันที่มีการจัดองค์การภายในที่ไม่ใหญ่โตนักเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันตุลาการรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ในยุโรป แต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสก็เป็นองค์กรที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากตุลาการรัฐธรรมนูญเก้าคนแล้ว สถาบันตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสยังมีเจ้าหน้าที่อีกประมาณ 40 คน ที่ทำหน้าที่ธุรการสนับสนุนการทำงาน คณะตุลาการ ในบรรดาเจ้าหน้าที่ทั้ง 40 คนนี้ มีเจ้าหน้าที่เพียงหกคนเท่านั้นที่ปฏิบัติงานสนับสนุนคณะตุลาการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความเห็นหรือค้นคว้าทางกฎหมายโดยตรง ส่วนเจ้าหน้าที่อื่นที่เหลือจะทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดงานเอกสาร งานดูแลอาคาร ตลอดจนงานด้านยวดยานพาหนะ เป็นต้น

ในบรรดาเจ้าหน้าที่ของสถาบันตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส นับว่าเลขานุการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีความสำคัญมากที่สุด ตำแหน่งเลขานุการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนี้เป็นตำแหน่งทางธุรการตำแหน่งเดียวที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐแต่งตั้งโดยการเสนอแนะของประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เลขานุการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีบทบาทและความสำคัญมากจนกระทั่งผู้แต่งตั้งข้าราชการกฎหมายรัฐธรรมนูญบางท่านยกย่องให้เลขานุการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็น “ตุลาการรัฐธรรมนูญคนที่สิบ” ทั้งนี้เนื่องจากเลขานุการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่เพียงแต่จะเป็นผู้อำนวยการงานทางธุรการของสถาบันตุลาการรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทางกฎหมายให้แก่ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวน อำนวยการเกี่ยวกับการสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐาน ตลอดจนความเห็นต่างๆ ซึ่งจะเป็นฐานในการทำคำวินิจฉัย ในการเขียนคำวินิจฉัย ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวนจะทำงาน

ร่วมกันกับเลขานุการฯ อย่างใกล้ชิด ยิ่งไปกว่านั้นในการประชุมปรึกษาคดี เลขานุการจะเข้าร่วมประชุมด้วย และจะทำหน้าที่บันทึกการประชุม ตลอดจนร่วมลงชื่อในคำวินิจฉัยด้วย

3.3 เขตอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีอำนาจใน 2 ลักษณะคือ อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดทางตุลาการประการหนึ่ง และอำนาจในการวินิจฉัยในลักษณะให้คำปรึกษาอีกประการหนึ่งอำนาจทั้งสองลักษณะนี้อาจแยกได้ออกเป็น 5 ประการใหญ่ๆ คือ อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดในการตรากฎหมายของรัฐสภาเบะรัฐบาล อำนาจการวินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้งและสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎร อำนาจในการดำเนินการเลือกตั้งประธานาธิบดีและการออกเสียงประชามติ และอำนาจให้การให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจในยามฉุกเฉินของประธานาธิบดี ซึ่งจะได้พิจารณาเป็นลำดับไปโดยสังเขป ดังนี้

3.3.1 อำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของบรรทัดฐานทางกฎหมาย

ลักษณะที่โดดเด่นของระบบการควบคุมการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบรรทัดฐานทางกฎหมายในฝรั่งเศสอยู่ตรงที่การควบคุมตรวจสอบดังกล่าวจะต้องเป็นการควบคุมตรวจสอบก่อนที่กฎเกณฑ์นั้นจะได้รับการประกาศใช้เป็นกฎหมาย ภายหลังจากการประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสย่อมไม่มีอำนาจควบคุมตรวจสอบกฎเกณฑ์นั้นได้อีก เราอาจแยกอำนาจในการควบคุมตรวจสอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ออกเป็นประเภทย่อยได้ ดังนี้

ก) การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (Lois organiques) และข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

การควบคุมตรวจสอบในกรณีนี้เป็นการควบคุมตรวจสอบแบบบังคับ กล่าวคือ เมื่อมีการตรารัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาแล้วก่อนที่จะนำเอารัฐบัญญัติฯ หรือข้อบังคับแล้วแต่กรณีไปประกาศใช้บังคับ ให้นายกรัฐมนตรีหรือประธานแห่งสภาซึ่งตราข้อบังคับแล้วแต่กรณีนำร่างรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างข้อบังคับการประชุมสภาฯ เสนอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ 12 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้เสร็จสิ้นภายในหนึ่งเดือน ในกรณีเร่งด่วน รัฐบาลอาจขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้เสร็จภายในแปดวัน 13 ก่อนมีคำวินิจฉัยกฎเกณฑ์ดังกล่าวย่อมยังไม่มีผลบังคับใช้

การควบคุมตรวจสอบความชอบดังกล่าวย่อมยังไม่มีผลบังคับใช้

การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติเป็นการควบคุมตรวจสอบแบบไม่อัตโนมัติหรือไม่บังคับ จึงแตกต่างจากการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะควบคุมตรวจสอบรัฐบัญญัติได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องจากประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างน้อยหกสิบคนหรือสมาชิกวุฒิสภาอย่างน้อยหกสิบคนร้องขอ

การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพันธกรณีระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 54 ก่อนที่จะมีการให้สัตยาบันหรืออนุญาตให้มีการตกลงทำสัญญาระหว่างประเทศ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา อาจยื่นคำร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสัญญาที่จะไปตกลงกับต่างประเทศได้ มีข้อสังเกตว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้ขยายสิทธิในการยื่นคำร้องให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่น้อยกว่าหกสิบคน หรือสมาชิกวุฒิสภา ไม่น้อยกว่าหกสิบคนในการขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบรัฐบัญญัติที่มอบอำนาจให้ประธานาธิบดีให้สัตยาบันในสัญญาระหว่างประเทศหรือมอบอำนาจให้รัฐบาลทำความตกลงระหว่างประเทศได้อีกด้วย

อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจในการตรากฎหมายของรัฐสภาและรัฐบาล เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสมอบอำนาจในการตรากฎหมายให้ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติคือ รัฐสภาและฝ่ายบริหารคือรัฐบาล ในกรณีที่ยกเว้นหนึ่งใช้อำนาจตรากฎหมายซึ่งแท้ที่จริงแล้วเป็นของอีกองค์กรหนึ่ง องค์กรที่ถูกกล่าวถึงอำนาจย่อมเสนอเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดได้

3.3.2 อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสมาชิกวุฒิสภา และอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมาย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 59 ทั้งนี้ โดยกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ วันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1958 บัญญัติให้บุคคลที่มีชื่ออยู่ในบัญชีเลือกตั้งและผู้สมัครมีสิทธิโต้แย้งคัดค้านผลการเลือกตั้งภายในสัปดาห์นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ในทางปฏิบัติมีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งจำนวนมากจนคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ออกข้อกำหนดวิธีพิจารณาเกี่ยวกับการคัดค้านการเลือกตั้งมาใช้บังคับ ทั้งนี้ โดยได้กำหนดกระบวนการวิธี

พิจารณาในรายละเอียด มีข้อสังเกตว่าไม่มีกฎหมายฉบับใดระบุว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องตัดสินใจคัดค้านการเลือกตั้งให้เสนอภายในระยะเวลาเท่าใด แต่ในทางปฏิบัติคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยกรณีดังกล่าวภายในหกเดือนนับแต่มีการร้องคัดค้าน

สำหรับอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นปรากฏอยู่ในกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญวันที่ 24 ตุลาคม 1958 โดยคณะตุลาการมีอำนาจวินิจฉัยตามคำร้องขององค์กรผู้เสนอเรื่องว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะต้องห้ามอันไม่สามารถได้รับการเลือกตั้งได้ภายหลังจากที่บุคคลนั้นได้รับเลือกตั้งหรือไม่ นอกจากนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจวินิจฉัยตามคำร้องขององค์กรผู้เสนอเรื่องว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจะต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่

3.3.3 อำนาจในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งประธานาธิบดีและการลงประชามติ

การใช้อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นการใช้อำนาจตุลาการเท่านั้นแต่ยังมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจในการปกครองตลอดจนมีลักษณะเป็นการให้คำปรึกษาแนะนำอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 58 บัญญัติให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลให้การเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมทั้งมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดเป็นคำร้องคัดค้านโต้แย้ง ตลอดจนประกาศผลการลงคะแนนและมาตรา 60 กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการดำเนินการตลอดจนดูแลกระบวนการลงประชามติให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย และให้มีอำนาจประกาศการลงประชามติด้วย

ในส่วนของอำนาจจัดการและดำเนินการเลือกตั้ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจแต่งตั้งบุคคลให้เป็นผู้ไปดูแลการเลือกตั้งในพื้นที่ต่างๆ ได้ สำหรับการลงประชามตินั้น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือประชาสัมพันธ์อย่างเป็นทางการได้ นอกจากนี้หากปรากฏว่าในระหว่างหาเสียงเลือกตั้ง ผู้รับสมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดีคนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจสั่งเลื่อนการเลือกตั้งออกไปก็ได้

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการประกาศบัญญัติรายชื่อผู้รับสมัครเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี และคำวินิจฉัยคำร้องคัดค้านการประกาศรายชื่อดังกล่าวซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจตุลาการ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อได้มีการประกาศผลการเลือกตั้งประธานาธิบดี และผลการลงประชามติแล้ว หากมีการร้องคัดค้านโต้แย้ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญย่อมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดและคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นให้เป็นที่สุดท้าย

อำนาจในการให้ความเห็นแก่ประธานาธิบดีในกรณีที่จะต้องใช้อำนาจฉุกเฉิน
ในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตขึ้นในรัฐอันเป็นสถานการณ์ฉุกเฉิน ประธานาธิบดีแห่ง
สาธารณรัฐมีอำนาจ

ในการกำหนดมาตรการใดๆ ทางกฎหมายที่อาจจะไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญได้
หากประธานาธิบดีจำเป็นต้องใช้อำนาจฉุกเฉินเช่นว่านี้ ประธานาธิบดีจะต้องขอความเห็นชอบ
จากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ให้ความเห็นดังกล่าวและให้มีการ
ประกาศความเห็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในรัฐกิจจานุเบกษา

นอกจากนี้ หากประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐจำเป็นต้องใช้มาตรการตาม
รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐ มาตรา 16 ประธานาธิบดีฯ จะต้องขอความเห็นชอบจากคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญด้วยว่าเงื่อนไขในการใช้อำนาจของตนมีอยู่ครบถ้วนและเนื้อหาของมาตรการที่ตนจะ
ใช้นั้นเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 16 หรือไม่

กฎเกณฑ์และหลักการทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

1. กฎเกณฑ์และสถานะของกฎเกณฑ์ว่าด้วยวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้รับการ
การบัญญัติไว้ในรัฐกำหนด 1 หมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1958 ในส่วนที่ 2 ว่า
ด้วยกระบวนการพิจารณาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หากพิจารณาในแง่ของสถานะแล้ว รัฐกำหนด
ฉบับดังกล่าวถือว่าเป็นกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ2 อย่างไรก็ตาม รัฐกำหนดฉบับนี้ไม่ได้
บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับดำเนินกระบวนการพิจารณาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาทั่วไปที่ต้องใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญประเภทต่างๆ นั้น
มีบทบัญญัติเพียง 3 มาตรา (มาตรา 13 ถึง 15) บทบัญญัติทั้งสามมาตราดังกล่าวเป็นเรื่องการเรียก
ประชุมคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ การกำหนดจำนวนตุลาการในการทำคำวินิจฉัย และการจัด
องค์การของสำนักงานเลขาธิการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เมื่ออ่านบทบัญญัติทั้งสามมาตรา
ดังกล่าวแล้วก็ยังไม่อาจเห็นภาพต่างๆ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่ารัฐ
กำหนดฉบับดังกล่าว จะอนุญาตให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดกฎเกณฑ์ที่จำเป็นเกี่ยวกับวิธี
พิจารณาคดีรัฐธรรมนูญได้ด้วยตนเองก็ตาม แต่จนกระทั่งถึงปัจจุบันคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้
ออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่ากฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร
ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสยังไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด กรณีจึงต่างจากสหพันธ์
สาธารณรัฐเยอรมันและสาธารณรัฐออสเตรียที่มีรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ และในรัฐบัญญัติ

ดังกล่าวก็มีกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมากพอที่จะทำให้เห็นภาพของกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญได้แม้กระนั้นตั้งแต่ ค.ศ.1986 เป็นต้นมา ก็เริ่มมีแนวทางปฏิบัติในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบร่างกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญชัดเจนและเป็นทางการมากขึ้น

2. หลักการทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

2.1 หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความพิพาทกัน

กระบวนการวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีลักษณะที่แตกต่างกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมันหรือออสเตรียที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความที่พิพาทกัน ทั้งนี้เว้นแต่กระบวนการเกี่ยวกับการโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา อาจกล่าวได้ว่าหลักการทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส คือ หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความพิพาทกัน อย่างไรก็ตาม มาตรา 18 แห่งรัฐกำหนดหมายเลข 58-1767 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1958 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในกรณีมีผู้ร้องขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเอาไว้ว่า ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญแจ้งไปยังประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาโดยเร็วว่ามีการร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาแจ้งให้สมาชิกแห่งสภาที่ตนเป็นประธานทราบ ในทางปฏิบัติรัฐบาลจะชี้แจงความเห็นของตนเป็นลายลักษณ์อักษรตอบกลับไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หากว่าคำร้องนั้นมาจากสมาชิกรัฐสภา นอกจากนี้สมาชิกรัฐสภาก็มักจะส่งหนังสือ บันทึกแสดงความคิดเห็นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วย อย่างไรก็ตาม คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่อ้างความเห็นต่างๆ ที่กล่าวมานี้ไว้อย่างชัดเจนในคำวินิจฉัย

2.2 หลักการไม่ผูกพันกับเหตุผลทางกฎหมายในคำร้อง

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คือ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะตรวจสอบประเด็นข้อกฎหมายที่กล่าวอ้างไว้ในคำร้องตลอดจนประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ถูกโต้แย้งทุกประเด็น ยิ่งไปกว่านั้นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสยังตรวจสอบเหตุผลต่างๆ ในทางกฎหมายด้วยการริเริ่มของตนเองได้ กล่าวคือไม่ได้จำกัดตนเองเฉพาะกับเหตุผลที่มีการกล่าวอ้างในคำร้องเท่านั้น นอกจากนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจตรวจสอบความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติอื่นๆ ในกฎหมายฉบับที่ได้มีการยื่นคำร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบว่าขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ด้วย ถึงแม้ว่าบทบัญญัตินั้นจะไม่ใช่บทบัญญัติที่ผู้ร้องต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบก็ตาม อ้างอิงจากคำวินิจฉัยของคณะ

ตุลาการ ในคำวินิจฉัยนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ตรวจสอบที่ผู้ร้องไม่ได้กล่าวอ้างถึงว่าขัดหลักความเสมอภาคของการเลือกตั้งหรือไม่

2.3 หลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัย

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสคือหลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัย หลักการดังกล่าวนี้ได้รับการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐกำหนดว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภา รัฐบัญญัติ หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ ตามมาตรา 20 รัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 การวินิจฉัยแบ่งแยกอำนาจในการตรากฎหมายของรัฐสภาและรัฐบาล ตามมาตรา 26 และ 28 รัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 หรือการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 40 รัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 ตลอดจนการให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจของประธานาธิบดีในสถานการณ์ฉุกเฉิน ตามมาตรา 53 รัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 มีข้อสังเกตว่าถึงแม้จะไม่ได้มีการบัญญัติอย่างชัดเจนในรัฐกำหนดว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องให้เหตุผลในคำวินิจฉัยก็ได้ให้เหตุผลในคำวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วยแม้ว่าจะเป็นการให้เหตุผลโดยสังเขปก็ตาม⁸

2.4 หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร

ลักษณะสำคัญของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร ไม่ใช่การดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา กระบวนการพิจารณาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสอาจแบ่งออกได้เป็นสองส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรกเป็นการตรวจสอบคำร้องและการให้รัฐบาลเสนอความเห็นของตนเกี่ยวกับคำร้อง ส่วนที่สองเป็นการประชุมปรึกษาคดี การประชุมปรึกษาคดีจะกระทำหลังผู้มีส่วนร่วมในคดี กล่าวคือเป็นการประชุมปรึกษาโดยลับ ทั้งนี้โดยตุลาการที่ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบสำนวนจะเป็นผู้แถลงรายงานเกี่ยวกับคดี หลังจากนั้นก็จะเป็นการอภิปรายปรึกษาและวินิจฉัย จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยตรวจสอบเอกสารต่างๆ ในคดี ไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา โคนเปิดเผย ถึงแม้ว่ากระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งก็ตาม

3. ข้อพิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

โดยทั่วไปแล้วระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญนั้นจะสั้นมากคณะกรรมการรัฐธรรมนูญจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับคำร้องที่ยื่นขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา 41 ให้เสร็จภายในแปดวัน ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดในส่วนคำร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐให้เสร็จภายในสองวัน และต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภา รัฐบัญญัติ และความตกลงระหว่างประเทศให้เสร็จภายในหนึ่งเดือน อย่างไรก็ตาม ในกรณีเร่งด่วนรัฐบาลอาจร้องขอให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภา รัฐบัญญัติ และความตกลงระหว่างประเทศให้เสร็จภายในแปดวัน9 แม้กระนั้นคณะกรรมการรัฐธรรมนูญก็มีอำนาจในการวินิจฉัยทั้งหลายทั้งปวงของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดในเชิงป้องกันทั้งสิ้น กล่าวคือ วินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติหรือความตกลงระหว่างประเทศก่อนที่รัฐบัญญัติหรือความตกลงระหว่างประเทศจะมีผลบังคับใช้ หรือวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีก่อนที่ประธานาธิบดีจะเข้ารับตำแหน่ง เป็นต้น ข้อยกเว้นดังกล่าวมีอยู่กรณีเดียว คือ การวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา การวินิจฉัยชี้ขาดกรณีดังกล่าวมักจะกระทำเมื่อผู้สมัครเลือกตั้งได้รับการประกาศว่าเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งและได้เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาแล้ว อย่างไรก็ตาม การวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าวนี้รัฐธรรมนูญตลอดจนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในทางปฏิบัติคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าวนี้เมื่อการเลือกตั้งได้ล่วงพ้นไปหลายเดือนแล้ว เช่น วินิจฉัยชี้ขาดในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ.1981 ว่าการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ.1981 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

คำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัย

1. การทำคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยและความเห็นของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญต้องกระทำโดยตุลาการอย่างน้อยเจ็ดคนเว้นแต่มีเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่อาจมีตุลาการครบจำนวนดังกล่าวได้ ทั้งนี้จะต้องระบุเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ในบันทึกการประชุมด้วย ตามรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958

มาตรา 14 หนึ่ง มีข้อสังเกตว่านับตั้งแต่ ค.ศ.1967 เป็นต้นมาไม่มีการระบุชื่อตุลาการรัฐธรรมนูญที่มีส่วนร่วมในการวินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัย เว้นแต่คำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยในปัญหาที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

มติของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือตามความเห็นข้างมากของตุลาการรัฐธรรมนูญที่มีส่วนร่วมในการวินิจฉัย ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 56 อย่างไรก็ดี หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ไม่กับกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าประธานาธิบดีสาธารณรัฐไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ในฐานะดังกล่าวต่อไปได้ หรือเป็นกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าตุลาการรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งกระทำการละเมิดหน้าที่ ในกรณีเช่นนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องมีมติด้วยเสียงข้างมากเด็ดขาด

หนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ในการทำคำวินิจฉัยนั้นจะไม่มีการระบุสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ตุลาการรัฐธรรมนูญได้ออกเสียงลงมติไว้ในคำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นในกรณีใดๆ ก็ตาม

2. เนื้อหาของคำวินิจฉัย

ในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติต่างๆ เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัตินั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญย่อมมีผลทำให้ระยะเวลาในการดำเนินการประกาศใช้กฎหมายซึ่งระงับไปในขณะที่คดีอยู่ในระหว่างการวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นสิ้นสุดลง ตามรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 มาตรา 21 ในกรณีเช่นนี้ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวภายใน 15 วัน

สำหรับกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าข้อกำหนดในความตกลงระหว่างประเทศข้อใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ รัฐบาลจะให้สัตยาบันหรืออนุญาตตามข้อตกลงดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้อำนาจรัฐบาลในเรื่องดังกล่าวเสียก่อน โดยทั่วไปแล้วหากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าข้อกำหนดในความตกลงระหว่างประเทศข้อใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ มักจะมีผลให้ไม่มีการบังคับใช้ความตกลงระหว่างฉบับนั้นทั้งฉบับ ส่วนในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญหรือรัฐธรรมนูญอื่นใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หากบทบัญญัตินั้นเป็นบทบัญญัติที่พิจารณาจากบริบทที่ปวงแล้วมาอาจแยกขาดออกจากรัฐธรรมนูญทั้งฉบับได้ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐย่อมไม่อาจประกาศใช้บังคับรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญหรือรัฐธรรมนูญฉบับนั้นได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 และรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 มาตรา 22 วรรคหนึ่ง สำหรับกรณีที่สามสามารถแยกบทบัญญัติที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าขัดต่อ

รัฐธรรมนูญออกจากบทบัญญัติอื่นๆ ได้ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐย่อมตีความที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญหรือรัฐธรรมนูญนั้น โดยยกเว้นเฉพาะบทบัญญัติที่ได้รับการวินิจฉัยว่าขัดรัฐธรรมนูญ หรือจะขอให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญหรือรัฐธรรมนูญนั้นใหม่ก็ได้ ตามรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 มาตรา 23 วรรคสอง

สำหรับกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาขัดต่อรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะนำข้อบังคับการประชุมข้อนั้นมาใช้ได้

3. ผลของคำวินิจฉัย

มาตรา 62 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐบัญญัติให้คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญผูกพันอำนาจมหาชนทั้งหลาย ผูกพันเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองตลอกจนศาลและไม่ให้มีการอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่าหากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติใดๆ ขอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือวินิจฉัยยืนยันความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้ง หรือวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย คำวินิจฉัยต่างๆ ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่กล่าวมานี้ไม่ได้ผูกพันเพราะผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาเท่านั้น แต่ยังคงผูกพันอำนาจมหาชนอื่นๆ ด้วย ความผูกพันต่อคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้เป็นความผูกพันต่อผลของคำวินิจฉัยและเหตุผลในคำวินิจฉัยซึ่งเป็นฐานของคำวินิจฉัยด้วย

4. การบังคับตามคำวินิจฉัย

ในทางปฏิบัติ คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้รับการเคารพและปฏิบัติตามจากองค์กรของรัฐเสมอ กล่าวคือในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าข้อบังคับการประชุมสภาขัดต่อรัฐธรรมนูญ จะไม่มีการใช้ข้อบังคับการประชุมสภาข้อนั้น กรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดได้รับการเลือกตั้งมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นก็จะพ้นจากตำแหน่ง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บางครั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและศาลก็ไม่ได้ปฏิบัติตามความเห็นในคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้โดยอ้างว่าความเห็นในคำวินิจฉัยนั้นเป็นความเห็นที่ไม่ใช่เหตุผลอันเป็นรากฐานในคำวินิจฉัย ดังนั้นความเห็นดังกล่าวจึงไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ในกรณีเช่นนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ไม่มีเครื่องมือที่จะบังคับการให้เป็นไปตามความเห็นของตนเองได้